

Maretić, Rudolf

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:568830>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

JOSIP BARAČ

RUDOLF MARETIĆ

Split, 2020.

Sveučilište u Splitu

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest

Josip Barač

Student:

Rudolf Maretić

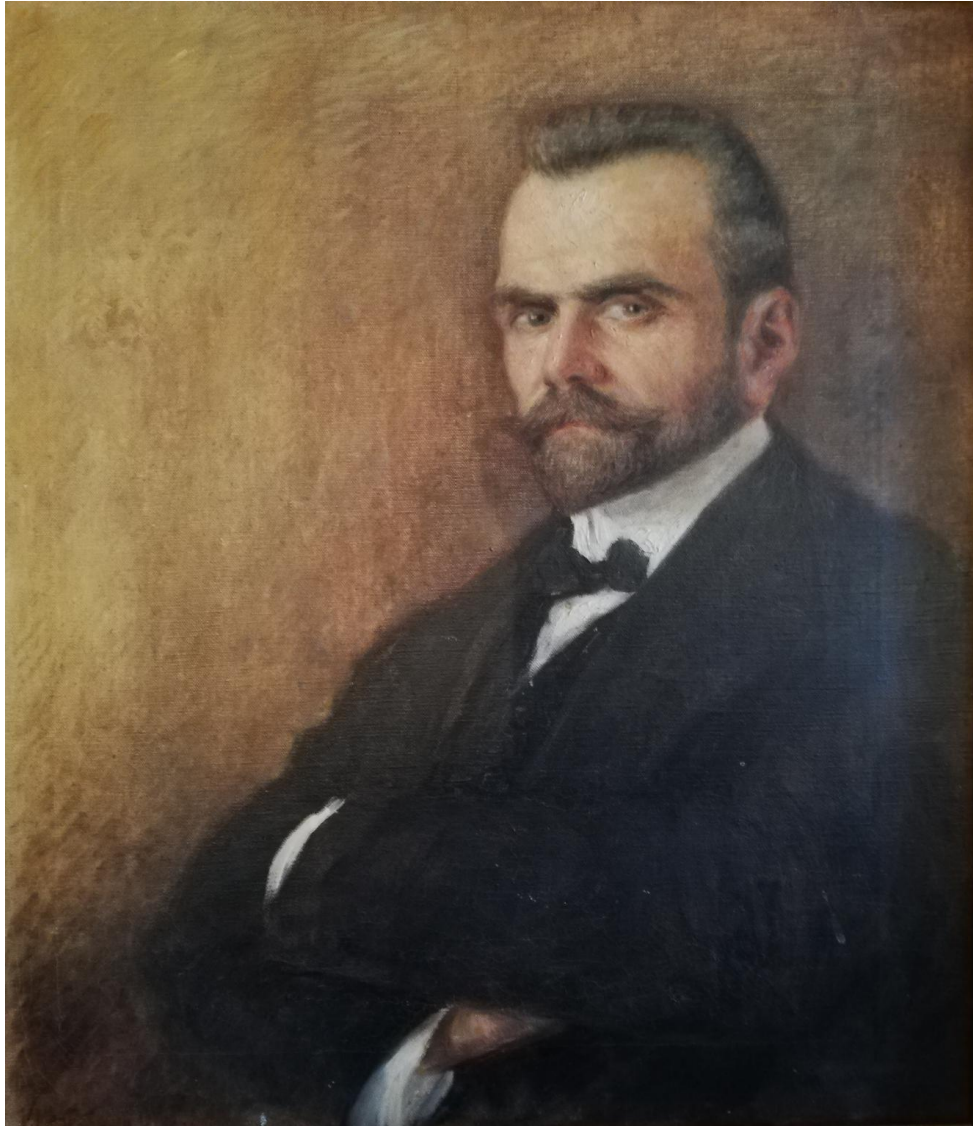
Mentor:

izv. prof. dr. sc. Mladenko Domazet

Split, rujan 2020.

SADRŽAJ

UVOD	1
1. Povijesni kontekst Dalmacije i Splita u drugoj polovici 19. i prvoj polovici 20. stoljeća	2
1.1. Politička i nacionalna djelatnost	6
2. Biografski okvir profesora Barača.....	12
2.1. Poziv Josipa Barača.....	18
2.2. Barač u ulozi pisca i prevoditelja	22
2.3. Baračevo djelovanje u Duji Balavci i Štandarcu	29
2.4. Barač kao začetnik splitskog knjižničarstva	34
3. Popis Baračevih radova.....	37
ZAKLJUČAK	42
BIBLIOGRAFIJA	43
POPIS SLIKA	46
SAŽETAK.....	47
ABSTRACT	48

Slika 1. Portret Josipa Barača
(privatn. vl.)

*Svršen put je moj na oven svitu,
Rojen san, umra san u Splitu:
Lipjeg mista od mojeg nima,
Zemja spliska nek mi kosti ima!*

Epitaf za budući grob, Josip Barač, Split, 1937.

UVOD

Kroz godine tema profesora Josipa Barača je nepravедno zanemarena i do sada nije bilo velikog i opširnog obrađivanja života i djela ovog zasigurno velikana koji je svoj život podredio obrazovanju nove splitske inteligencije s kraja 19. stoljeća i prvih nekoliko desetljeća početka 20. stoljeća. Korak je prva učinila Sveučilišna knjižnica u Splitu koja je 2012. godine postavila izložbu *Oštavština profesora Josipa Barača (1871. – 1939.)* u Zbirci starih knjiga i rukopisa Sveučilišne knjižnice u Splitu i na taj način su pokušali predstaviti zaboravljenog profesora inače vjerovatno najzaslužnije građanina Splita što su postavljeni temelji splitskog knjižničarstva pa tako i samo osnivanje današnje Sveučilišne knjižnice.

Josip Barač je bez sumnje zadužio grad Split svojim neiscrpnim djelovanjem kroz obrazovanje u Klasičnoj gimnaziji, vrhunskim poznavateljem klasičnih jezika i nekolicine stranih jezika, poput francuskog, engleskog, njemačkog, španjolskog. Uz don Franu Bulića neumorno je obilazio i pisao o antičkim lokalitetima na području Splita što ga je učinilo vrhunskim stručnim vodičem i poznavateljem svoga grada. Neizostavno je njegovo djelovanje u književnosti, kroz djelovanja u brojnim tiskovinama tadašnjeg vremena, pisao je za *Novo Doba*, *Jadranski dnevnik*, satirične listove *Duje Balavac* i *Štandarac* i ostavio neizbrisiv trag u prikupljanju domaće i strane literature koja je po njegovoj smrti postala donacijom temelj za buduće gradske knjižnice u gradu Splitu. Njegovi politički stavovi i hrvatska pripadnost su ga približili političkim suvremenicima koji su u njemu vidjeli jednakog suradnika iako se nikad direktno nije bavio velikim političkim aktivnosti. Njegova mudrost, visoko obrazovanje i dovitljivost su odgojili mnoge splitske generacije intelektualaca s kojima je Split ipak mirno plovio turbulentnim periodima 20. stoljeća. Rad je inspiriran privatnom zbirkom obitelji Beden koji su direktni potomci profesora Barača, u nadi da će se među dokumentima i fotografijama koje obitelj posjeduje pronaći Baračev dnevnik koji bi nam dao odgovore na brojna pitanja vezana uz njegov način razmišljanja i općenito njegove dojmove vezane uz period kraja 19. i početka 20. stoljeća. Ovim putem izražavam svoju zahvalnost obitelji Beden na ustupljenom privatnom vlasništvu koje je uvelike pomoglo da se ovaj diplomski rad ostvari.

1. POVIJESNI KONTEKST DALMACIJE I SPLITA U DRUGOJ POLOVICI 19. I PRVOJ POLOVICI 20. STOLJEĆA

Još od vremena bizantske ekspanzije na Jadranu, Zadar je naspram Splita uvijek bio upravno središte te je u vremenima koja su nadolazila njegova se uloga nije mijenjala bilo da za perioda mletačke, austrijske i francuske vladavine. Split polagano preuzima ulogu upravnog središta na početku 20. stoljeća kada oba grada doživljavaju promjene kroz procese modernizacije i nacionalne integracije koji su se odvijali na području hrvatskih zemalja. Zadar je do tada bio podređen Beču zbog toga što je bio sjedište Namjesništva Kraljevine Dalmacije, Dalmatinskog sabora kao najvećeg tijela Kraljevine te sudskih i vojnih tijela.¹ Politička situacija u ova dva grada se razlikovala, razlog tomu je bio taj što se u Zadru razvila konzervativna struja koja se nije htjela previše suprostavljati Beču dok se u Splitu razvila oporbena politika prema središtu sa liberalni, anti klerikalnim stavovima i izrazitom antiaustrijskom strujom.²

Dalmacijom 1848. godine dominiraju tri glavna pitanja a to su sjedinjenje Dalmacije s ostalim hrvatskim zemljama, uvođenje hrvatskog jezika u škole, sudove i urede te razrješenje kolona i kmetova od zemljišnih odnosa. Pedesetih godina 19. stoljeća, Franjo Josip I. uvodi apsolutizam koji donosi financijske, upravno-sudske, vojne i redarstvene reforme, uvedena je porezna zemljarina, uprava i sudstvu na kotarskoj razini razdvojeni te je u Dalmaciji uvedeno obavezno novačenje u austrijski vojni sustav. Gospodarski je procvat evidentan u razvoju poljodjelskih društava te se otvaraju prve gospodarske komore u većim dalmatinskim gradovima. Listopadskom diplomom mladi car pokušava se prikloniti koncepciji saveza povijesnih kraljevina i zemalja od kojih bi svaka imala svoj zemaljski sabor koji bi svoje delegate slao u Carevinsko vijeće te je na taj način prepustio odluku o ujedinjenu Hrvatske izaslanicima zagrebačke Banske konferencije i Kraljevine Dalmacije. Stvar je zakomplicirao Anton Schmerling koji je uvjetovao raskidanje hrvatskih veza sa ugarskim da bi se Hrvatska ujedinila, taj je prijedlog odbijen te je borba nastavljen. Situacija se mijenja Schmerlinovim padom te dolazi do organiziranja prvih lokalnih izbora³

¹ Kasalo, Splitski gradonačelnici 1882.-1918., Kulturna baština br. 44, Split 2018., 9.

² Kasalo, Splitski gradonačelnici 1882.-1918., Kulturna baština br. 44, Split 2018., 12.

³ Trogrlić – Šetić, Dalmacija i Istra u 19. st., Zagreb 2015., 42 – 48.

Po pitanju jezika i općenito buđenju hrvatske nacionalne svijesti bitna je 1844. godina u kojoj dolazi do zajedničkog jezika između Dalmatinaca i prekovelebitskih Hrvata. U Zadru dr. Antun Kuzmanić pokreće časopis Zoru Dalmatinsku kojoj je bio cilj probuditi dalmatinske Hrvate da ih se privuče materinjem jeziku ne samo u svakodnevno govorenju već i u književnim ostvarenjima te da ih se okupi u ideji oko objedinjenog hrvatskog teritorija.⁴ Ministarstvo nastave u rujnu 1848. godine donosi dekret da se dalmatinske učenike poučava na materinjem jeziku te godinu nakon isto ministarstvo nalaže kako se drugi zemaljski jezik uči kao obavezan u svim dalmatinskim školama.⁵ Upravo u tim ključnim godinama sredine 19. stoljeća dolazi do organizacija nekolicine dalmatinskih sabora na kojima jača protuaustrijska ideja i sve veća afirmiranost dalmatinskih intelektualaca u jedan dalmatinski narodnjački pokret. Kulminacija svih nemira unutar monarhije je dosegnuta 1870.-ih godina kada narodnjački pokret ima konkretne rezultate na izborima gdje su autonomasi u više navrata poraženi a narodnjaci uzimaju općinu po općinu.⁶ Na izborima su izabrana 24 narodnjaka i 16 autonomasa te su na taj način narodnjaci osvojili parlamentarnu većinu koju neće izgubiti do raspada Monarhije a od 1870. godine pa nadalje je hrvatski jezik korišten s većim i jačim pravom te izjednačen s talijanskim u svakom poslu koji je uključivao stranke.⁷

Slika 7. Narodni trg, oko 1900. godine
(Muzej grada Splita 16373)

⁴ Novak, Prošlost Dalmacije, 2001., Zagreb, 264.

⁵ Trogrlić – Šetić, Dalmacija i Istra u 19. st., Zagreb 2015., 44

⁶ Novak, Prošlost Dalmacije, 2001. Zagreb, 309. – 312.

⁷ Trogrlić – Šetić, Dalmacija i Istra u 19. st., Zagreb 2015., 56

Split iako nije bio glavno upravno središte u gospodarstvu je prednjačio pred ostlim gradovima u Dalmaciji zbog svog teritoriji koji je obuhvaćao 4 sudska okruga, 18 političkih opina, 117 sela, 7 trgovišta i 92 crkvene župe.⁸ U Splitu se 80- tih godina 19. stoljeća uvodi hrvatski jezik u škole te sve javne ustanove što je bila velika narodnjačka pobjeda s obzirom da je Split bio također i snažno autonomaško uporište. Splitski narodnjaci su za protivnika imali iskusnog autonomaša i gradonačelnika Splita dr. Antu Bajamontija koji je bio na čelu grada dugih 20 godina za kojih se Split unaprijedio kulturno, društveno i privredno. U prvom redu je zaslužan za obnavljanje rimskog akvadukta koji je ponovno pušten u funkciju 1880. godine nakon tri godine obnove. Druga ideja koju je realizira je vezana uz monumentalne građevine koje su se nalazile u sklopu Marmontovog parka, među kojima i Bajamontijevo kazalište koje je ujedno bilo dio političkog sukoba autonomaša i narodnjaka jer je 1881. godine pod nerazjašnjenim okolnostima izgorjelo. Sljedeće godine u srpnju dolazi do velike pobjede narodnjaka pod vodstvom dr. Bulata gdje su porazili autonomaše sa 30 izabranih vijećnika naspram 6, što je ujedno bio i Bajamontijev politički kraj.⁹

Slika 8. Prokurative, oko 1900. godine
(Muzej grada Splita 14323)

⁸ Trogrlić – Šetić, Dalmacija i Istra u 19. st., Zagreb 2015., 63

⁹ Kečkemet, Prošlost Splita, 2002., Split, 141. – 151.

Kraj stoljeća je period kada Beč obraća malo više pažnje na jadransku obalu s obzirom da je taj period narodne hrvatske uprave čije je djelovanje u Dalmatinskom saboru i u općinskim upravama imalo pozitivne rezultate. Tada dolazi do razvoja Splita koji u svom gospodarskom naletu preuzima prvo mjesto od Zadra. Godine 1880. Split broji oko 14.500 stanovnika slabo ili nikako obrazovanih te politički i društveno neupućeni koje je narodni preporod uveo u prisutniji i djelatniji oblik djelovanja na svim područjima života u rastućem gradu U prvom su se redu djeca tih pučana školovala po splitskim gimnazijama na hrvatskom jeziku i otišli na studije u Zagreb ili inozemstvo i tim kreirali prvu pravu hrvatsku inteligenciju hrvatskog Splita.¹⁰ Poteškoće koje su zadesile Italiju i Francusku u zadnjim desetljećima 19. stoljeća su samo nakratko podignuli proizvodnju vina u Dalmaciji jer su do tada samo proizvodili količine dostatne sebi a viškove su izvozili u dalmatinsko zaleđe. U ovom slučaju dok god se spomenute zemlje nisu oslobodile nametnika i ponovno oživile svoje vinogradarstvo Dalmacija se barem kratkotrajno ekonomski oporavila. Pad vinograda je započela vinska klauzula s Italijom a dokrajčila pojava filoksere koja je uništila vinograde i promorala stanovništvo na emigraciju.¹¹

Za privredu općenito bilo koje zemlje je vrlo važna prometna povezanost. Austrijanci su tek na kraju 70.-ih godina 19. stoljeća počeli investirati u željezničko spajanje dalmatinskih gradova, izgrađena je prvo pruga do Siverića a 80.-tih godina do Knina, ali ne još uvijek u onoj mjeri kojoj su se Dalmatinci nadali. Tek početkom 20. stoljeća dolazi do konkretne izgradnje i spajanja Splita sa Sinjom a povezanost Bosne i dalmatinskih gradova je zaustavljena kod Ploča i Gruža.¹² U Dalmaciji je 1924. godine postojalo samo 13 km pruge na površini od 1000 km što bi značilo da je bilo svega 35 km pruge na stanovništvo od 100 000, usporedbe radi to je tri puta manje kilometara negoli u ostatku Hrvatske i Slavonije. Najčešće su se spominjali pravci preko Sarajeva do Beograda te drugi prava preko Knina i Bihaća do Sunje na Savi u Moslavini.

13

¹⁰ Kečkemet, Prošlost Splita, 2001., Split, 176.

¹¹ Novak, Prošlost Dalmacije, 2002, Zagreb, 332.

¹² Kečkemet, Prošlost Split, 2001., 179

¹³ Jakir, Dalmacija u međuratnom razdoblju 1918.-1941., Zagreb 2018., 129

1.1. POLITIČKA I NACIONALNA DJELATNOST

Austro-ugarska politika i odnos prema hrvatskom narodu u Josipu Baraču od mladih dana je izazivala potrebu za reakcijom tako da je njegov angažman u javnom životu Splita i Hrvatske bio sveprisutna i raznolika pojava. Za vrijeme pohađanja Klasične gimnazije u Splitu redovito je isticao nacionalnu pripadnost hrvatskom narodu te temeljne slobode koje e izvukao iz temeljnih ideja francuske revolucije kao i empatiju prema svojim sunarodnjacima. Iz bilješki koje je zapisivao tokom svog obrazovanja teško je ne spaziti način na koji je shvaćao sjemenište kao izvor radosti, ispunjenog plemenitim i patriotskim idejama s čežnjom za slobodom općenito cjelokupnog hrvatskog naroda. Manifestacija njegovih razmišljanja se očituje u njegovim pjesničkim počecima u kojima je najčešći motiv svojevrni simbol Splita, brdo Marjan kojega je na koncu i ovjekovječio pjesmom *Marjane, Marjane*.¹⁴ Svoju govorničku sposobnost je također brusio od ranih početaka svog školovanje jer je naime bila uobičajena praksa kako svake godine, sjemeništarcu, u vrijeme Marijinog navještenja moraju održati propovijed za koju bi kao nagradu dobili 500 slatko prženih bajama, jedan dukat u zlatu i objed za trpezom njihovih starješina.¹⁵

Prvi ozbiljniji angažman, zajedno s ostalim splitskim akademikima poput Ive Grisogna, Silvija Bulata, Dušana Mandera i Ive Stalia, Barač je imao kada su spomenuti intelektualci započeli inicijativu kojom bi se vrednovali rad i učinci splitskog pjesnika i političara Luke Botića. Njegova zapažena borba za sjedinjenje Dalmacije s ostatkom Hrvatske je bila upravo obilježje Baračeve generacije stoga je upravo Josipu Baraču prepuštena čast da održi pzdравни govor na komemoraciji povodom tridesete godišnjice smri Luke Botića.¹⁶ Tim činom, Barač postavalja temelje prijateljstva s Gajom Bulatom i nedugo nakon komemoracije piše *Spomenicu tridesetogodišnje smrti hrvatskog pjesnika Luke Botića Splječanina (1830. – 1863.)* od čijih je prihoda financirano vraćanje pjesnikovih kostiju iz Đakova u Split. Godine 1904. delegacija sačinjena od splitskih intelektualaca među kojima profesor Barač zajedno s Josipom Smodlakom i Emanuelom Vidovićem se uputila u posjet hrvatskoj manjini koja je živila u talijanskom gradu Moliseu. Tokom i nakon njegovog posjeta nastala je brošura *Hrvatske kolonije u Italiji: smilje i bosilje po jezičnoj bašči*, koje je samo po sebi bogato jezičnim zapažanjima i čežnjama Hrvata u inozemstvu.¹⁷

¹⁴ Boršić, Josip Barač: zaslužnik Splita i Hrvatske, 2018., Zagreb, 57.

¹⁵ Marušić, Poslanica profesoru Baraču, Split, 96 (25. 4. 1932.), 2.

¹⁶ Barač., Spomenica tridesetogodišnjice smrti hrvatskoga pjesnika Luke Botića Splječanina (1830. - 1863.), , 1893., Zagreb,12.

¹⁷ Barač, Hrvatske kolonije u Italiji: Smilje i bosilje po jezičnoj bašči. 1904., Split, 9.

Slika 10. *Spomenica tridesetogodišnjice smrti hrvatskoga pjesnika Luke Botića Splječanina (1830. -1863.)*.

(Iz Kataloga: Ostavština profesora Barača, u zbirci starih knjiga i rukopisa Sveučilišne knjižnice u Splitu, Split, 2012.)

Predratno razdoblje u Splitu i ozračje na splitskoj društvenoj sceni opisuje nam Ivo Tijardović u svojim *Sjećanjima*, u kojima navodi kako je često susretao Barača zajedno s don Franom Bulićem i opisuje kako su za njega njih dvojica bili svojevrsne ličnosti grada Splita koje mu se davali pojam narodnjaštva. Nadalje spominje kako njihovo ophođenje i odnos prema gradskoj djeci uvelike pomoglo u afirmaciji novih naraštaja i što boljem snalaženju u novonastalim izazovima obrazovanja i života, među njima i spomenutog Ivu Tijardovića.¹⁸ Možda i najbolji opis Baračevih političkih stavova možemo isčitati iz zabilježki pohranjenih tiskanom i rukopisnom izdanju u arhivu Splitske Sveučilišne knjižnice među kojima se nalazi i Baračevo izdanje Starčevićeva „Pisma Magjarolacah“ na čije je početne stranice Barač, tada gimnazijalac ispisao „Živjela Hrvatska“. Također unutar arhiva imamo i korespondenciju između Barača i Dr. Ante Trumbića iz 1907. godine u kojoj njih dvojica raspravljali o pokušajima vodstva Hrvatske pučke stranke u Dalmaciji da pridobili za izbornu suradnju pojedince poput don Frane Bulića i samog Josipa Barača.¹⁹

¹⁸ Jelaska, Tijardović, Ivo. Sjećanje na život i vrijeme (3). Zarobljenici muzike, *Nedjeljna Dalmacija* 13, 649 (16. 10. 1983.), 23.

¹⁹ Boršić, Josip Barač: zaslužnik Splita i Hrvatske, 2018., Zagreb 36.

Još za vrijeme studiranja u Grazu je održao nekoliko govora pri Hrvatskom literalno – zabavnom društvu u kojima je upravo citirao Starčevića. Dosljednost njegove političke borbe i njegovo snažno nacionalno osviještenje ga je dovelo do Općinskog vijeća u Splitu, čiji je bio član od 1912. do 1914. godine, pa potom 1929. godine do mjesta predsjednika društvo Bihać, za istraživanje hrvatske povijesti Uz njih kao svjedočenje imamo i zapise njegovih suvremeniku, u ovom slučaju Đušana Mangera koji ga opisuje kao borca za hrvatsko nacionalno pitanje iz doba kad je bio mladić ali ustanovljava da je takav i ostao do zadnjeg časa života.²⁰

Uz spomenute istaknute funkcije, Barač je aktivno sudjelovao u brojnim javnim gradskim događanjima. Bio je sudionik mnogih povjerenstava i udruga koje su odlučivale o pitanjima urbanizma, arhitekture, konzervacije te sportskog, kazališnog i likovnog života. U svom članku „U splitskom Panteonu“ Barač se osvrće na zapisničarsku dužnost, nakon obnove samostana svetog Frane, koju je obašao 1902. godine unutar povjerenstava koje je imalo zadaću ustanovit stanje groba Marka Marulića. Umjesto na pergameni spremljeno u olovni ili brončani spremnik, zapis tog povjerenstva je završio pod naslovom *Spomen zapisnik o ponovljnom sahranjenju mrtvih ostanaka prvog umjetnog pjesnika hrvatskog Marka Marulića Splitsanina u crkvi franjevac konventualaca na obali.*²¹

U vrijeme objave spomenutoga članak Barač je obnašao funkciju je bila i potpredsjednik Spljetskog muzikalnog društva Zvonimir. Obilno iskustvo koje je imao u radu s raznim društvima i udrugama uvelike mu je pomogla da zajedno s ostalim entuzijastima osnuje Društvo Marjan. Upravo je Barač napisao Statut društva koje je ratificiran 1903. godine u Zadru nakon čega nije bilo nikakve prepreke da se održi Glavna skupština i izabere uprava koja će upravljati novonastalim društvom. Neke od glavnih odlika društva koje možemo pronaći u Baračevim zapisima su u prvom redu uređivanje i uljepšavanje Marjana kao grada i okolice te briga za prirodnim ljepotama kao riješenjem za tjelesni i estetički razvoj. U rukopisu se također spominje otpor na koji je nailazio tokom sastavljanja statuta, problemima pri uvođenju hrvatskog jezika u poslovanje društva i intrige kojima je prozivao ostale članove društva za učestalo kršenje statuta i prokaziva ih je kako su unutar društva jači privatni interesi nego li dobrobit Marjana. Naposljetku je istupio iz društva kako, po njegovim riječima, ne bi im dao zadovoljstvo a ga oni sami odluče izbaciti. Od 1906. do 1908. godine je bio tajnikom dvaju društava. prvu je godinu vršio dužnost tajnika Hrvatske čitaonice da bi se ostale tri godine pridružio don Frani Buliću kao tajnik društva Bihać za istraživanje hrvatske povijesti. Svoje je obaveze kao tajnik društva redovito objavljivao u tiskovinama te su ga upravo ti zapisi dovele

²⁰ Boršić, Josip Barač: zaslužnik Splita i Hrvatske, 2018., Zagreb 36.

²¹ Barač, U splitskom Panteonu: Nad grobom Marka Velikoga., Novo doba 18, 301 (25. 12. 1936.), Split, 21.

do Ivana Kržanića s kojim je napisao *U kolievci hrvatske povjestnice*, djelo za koje se smatra kako je pokrenilo lavinu splitski studenata koji su nakon što su pročitali spomenuto pohrlili na studij povijesti.²²

Nekoliko godina prije Prvog svjetskog rata, pretpostavlja se da Barač ima važnu ulogu u preimenovanjima splitskih ulica. Pošto je sam posao sakupljanja i sređivanja postojećih adresa skup i mukotrpan, Baraču se pripisuje kako je osmislio Splitski kažiput. Tim postupkom je htio napraviti pravila za orijentaciju po gradu u kojima bi se nalazili stari nazivi ulica zajedno s novim nazivima ulica. Unutar knjižice su se nalazila i objašnjenja imena ulica kao i opis njihovog položaja. da bi riješio problem uvrštavanja ulica na popis, zamisli su naplaćivanje uvrštavanje na popis kako bi skratili proces sakupljanja.²³ Poslije rata pred Baračem i ostalim intelektualcima bili su izazovi u kojima su imali uspjehe ali i neke od njih nisu pali na plodno tlo. Primjerice, povjerenstvo koje je osnovano u svrhu odavanja počasti za djelovanje dr. Ante Trumbića, imalo je za zadaću sakupljanje doprinosa kojima bi se izgradila zgrada posvećena spomenutom splitskom političaru ali na njihovu žalost cilj nije postignut.²⁴

Slika 11. Splitski kažiput

(Iz Kataloga: Ostavština profesora Barača, u zbirci starih knjiga i rukopisa Sveučilišne knjižnice u Splitu, Split, 2012.)

²² Kovačić, Ostavština profesora Josipa Barača u zbirci starih knjiga i rukopisa sveučilišne knjižnice u Splitu, Split, 2012., 14

²³ Barač, Splitski kažiput. 1913., Split: 5. – 9-.

²⁴ Piplović, Inženjer Dane Matošić, 2009. Split, 91. – 124.

Barač je direktno sudjelovao u svim važnim pitanjima oko izgleda i vizure Splita tako da je imao i svoju ulogu unutar Uresnog povjerenstva, kojeg je u to vrijeme vodi don Frane Bulić, koje je bilo zaduženo za postavljanje kipa Grgura Ninskog djelo Ivana Meštrovića, na splitskom carskom trgu, Peristilu. Josip Barač je zajedno s Don Franom Bulićem bio protiv postavljanja spomenika na Peristil, jer je smatrao da kip svojom veličinom i masivnošću nikako ne uklapa u arhitektonsku cjelinu Peristila te da se kip srednjovjekovnog biskupa ne uklapa općenito u antički ambijent. Kroz čitavu raspravu s kritičarima projekta, Barač je iskoristio Marulićeve odlomke iz „Splitijade“, suvereno vladao činjenicama i pozitivnim aspektima postavljanja spomenika na peristil u vidu pjesničke duhovitosti kojima je očarao kritičare.^{25 26} Svoju naklonost, osim prema Splitu, Barač je pokazivao i prema našim priobalnim i otočkim mjestima čiju je povijest strastveno istraživao i zapisivao u svoje bilježnice. Posebno se bavio kamenim pisanim spomenicima iz antičkih vremena, u prvom redu Salone, Brača i Hvara te s nimao manje žara i srednjovjekovnim gradovima Klisom i Trogirom. Osobnu poveznicu s Omišem je imao preko udaje svoje kćeri Jelve u omišku obitelj Franceschi te je bio rado viđen u gradu na ušću Cetine. Korespondencija s Filipom Marušićem Davidovićem je najbolji pokazatelj kako je Barač shvaćen kao radoholičar i erudit koji je prepoznao ljepote tog malog dalmatinskog grada kojeg je shvaćao kao mjesto nesumnjive inspiracije i mirnoće.²⁷

Sa još uvijek svježim osjećajem posljedica državne krize iz 1909. godine, koja se zbog aneksije Bosne osjetila i u Dalmaciji a sve u svrhu obračuna sa pristašama Hrvatsko – srpske koalicije optuženih zbog suradnje sa srpskim vlastima, osjetio se isti jaz između novoastale politike i narodnih interesa koje je Barač zastupao. U *Sitnoj povjesti Splita* bilježi napore Narodnog vijeća SHS-a kako se usprostavilo talijanskoj okupaciji Dalmacije, naime Barač je zapisao kako se on osjeća kao da je on na tom sudjelovao iako su u vijeću su bili dr. Ante Trumbić i don Frane Bulić koji je pozvan zbog svog znanja povijesnih granica Dalmacije, Istre i Hrvatske naspram Italiji.²⁸

²⁵ Kudrjavcev, Ča je pusta Londra ... 2002.,. Split:, Split 326., 379.

²⁶ Jelaska, Grad i ljudi Splita, 198. – 1941, 2009., Zagreb, 447.

²⁷ Marušić, Poslanica prof. Josipu Baraču, Novo doba 15, 96 (25. 4. 1932.), Split 2.

²⁸ Barač, Sitna povjest Spljeta, 1919. Split

Uz jaku političku angažiranost i nacionalnu osviještenost kod Barača je bila jaka i socijalna osjetljivost koju je gajio prema stanovnicima Dalmatinske zagore. Po pitanju samih socijalista često je sebi, u svojim člancima koje je objavljivao u Novom listu, postavljao isto pitanje u svrhu razumijevanja da li su socijalisti za ili protiv njegovih stavova odnosno zapravo kome će se oni prikloniti kad bude važno. U „Našoj narodnoj umjetnosti“, djelu koje je nastalo nekoliko desetljeća po smrti Barača, istaknuto je njegovo suvremeno razmišljanje kako bi se stanovnici Zagore međusobno trebali potpomagati podržavanjem jedni drugih u razmjeni dobara.²⁹

Godine 1935. i 1936. nastaju serije članaka koje Barač nazvao „Iz dnevnika starog Splićanina“ koje su objavljivane u Jadranskom dnevniku pod pseudonimom Meštar Bepo. U njima se osvrće na političko ozračje u predratnoj Kraljevini Jugoslaviji pa s time i na područje Primorske banovine na sistematičan način analizira ideja o državnom proračunu, načinima kako bi se trebao raspodijeliti novac za javne radove, rješavanje problema općina kao i kulturnim pitanjima. Po svemu dosada istaknutom o odnosu don Frane Bulića i Josipa Barača možemo zaključiti kako su imali jedan poseban odnos utemeljen na sličnim ako ne i istim razmišljanjima o pitanjima njihovog vremena. Veliko prijateljstvo među njima, Barač ističe u ponosnom zapisivanju kako je upravo on mistrirao na srebrnoj misi don Frane Bulića. Smatrali su kako je volja i želja naroda temelj svake pravne države, također njihov klasičan odgoj i slobodarski um poniknut iz antičkih vrijednosti ih je učinio upravo takvima.³⁰

Kartular iz 1925. godine pod nazivom *Locarno etc.* na temelju stranih članaka o Locarskom sprazumu, možemo zapaziti Baračeva razmišljanja o odlukama i idejama Lige naroda po pitanju zaustavljanja ponovnih sukoba istih razmjera koji se sličan dogodio nekoliko godina ranije. Tokom posljednjeg desetljeća svog života često se osvrtao na fašističku opasnost i pretenzije Italije prema dalmatinskoj obali. Kritički se osvrtao na tvrdnje da je Dalmacija talijanski teritorija uz zabrinutost da li je Hrvatska sposobna obraniti se od takve prijetnje.³¹

²⁹ Bulić, Poslanica pjesniku blagih biser voda ...Novo doba 116 (20. 5. 1932.), Split 2.

³⁰ Kovačić, Ostavština profesora Josipa Barača u zbirci starih knjiga i rukopisa sveučilišne knjižnice u Splitu, 2012., Split, 17.

³¹ Barač, Francuske uspomene jednog Splićanina. Novo doba 15, 299 (25. 12. 1933.), Split, 9.

2. BIOGRAFSKI OKVIR PROFESORA BARAČA

Braća Kuzmanić u svojim kronikama o splitskim obiteljima navode kako se profesor Josip Barač rodio 31. kolovoza 1871. godine u Splitu kao treće dijete u obitelji Jelene Barač, rođene Paštar, i Mate Barača. Prema Kuzmanićima, Mate Barač je rodom iz Gornjeg Muća te je u Splitu radio kao poštanski poslužnik dok mu je supruga Jelena, rodom iz Gizdavca, bila krojačica. „Sam profesor Barač navodi kako je njegovo otac u vrijeme njegovog odrastanja imao trgovinu koja se nalazila u Zadarskoj ulici, u sudsjedstvu bijača A. Zagatta.“ Obitelj Barač su također činili kći Vinka uz još četvoricu sinova ; Antu, Petra, Matu i Đanka. ³²

Slika 2. Obiteljska kuća u kojoj je Barač proveo djetinjstvo
(privatno vlasništvo)

³² Kuzmanić, „Dao ime „Hajduku“. Splitske obitelji 1848-1870.“ ; Slobodna Dalmacija 48, 14533 (17. 5. 1991.), 2.

Svoje obrazovanje Josip Barač započinje 1877. godine u pučkoj gradskoj školi u Splitu, na talijanskom jeziku, koju pohađa do 1882. godine nakon čega upisuje klasičnu gimnaziju u sjemeništu gdje je maturirao 1891. godine. Tokom školovanja Barač se isticao svojom inteligencijom, znanjem i zanimanjem za strane jezike. Stoga 1891. godine upisuje klasične jezike na filozofskom fakultetu. Baračev studentski život kreće s provedena dva semestra u Zagrebu odakle ga daljnje školovanje vodi na dva semestra u Beč pa potom četiri semestra provodi na fakultetu u Grazu. Upravo u Grazu, u veljači 1899. godine, polaže profesorski ispit iz klasične filologije. Uz klasične jezike, latinski i grčki tokom školovanja je postao vrhunski govornik još nekolicine stranih jezika poput njemačkog, francuskog, talijanskog, engleskog i španjolskog. Svoj tridesetogodišnji prosvjetarski staž započinje već 1895. godine u splitskoj Klasičnoj gimnaziji, kao profesor latinskog i grčkog jezika, u kojoj je djelovao uz kratke prekide do 1927. godine. Uz stalno mjesto profesora u Klasičnoj gimnaziji usporedno od 1909. do 1913. je podučao učenike splitske realke hrvatski i srpski jezik. Prvu veću pauzu od podučavanju ima 1913. godine kada je zbog satire „Pajacu“, u kojoj se na kritički način obraća novinaru i uredniku *Našeg jedinstva* Antoniju Strižiću koji je imao reputaciju udvornika i pristaše politike austrijskog dvora, objavljene u šibenskoj *Hrvatskoj riječi*. Za kaznu je premješten na mjesto profesora u zadarskoj Klasičnoj gimnaziji te su vlasti odlučile kako uz premještaj neće dobiti promaknuće u viši čin profesora koji je svakako zaslužio.³³

³³ Kovačić, *Ostavština profesora Josipa Barača u zbirci starih knjiga i rukopisa sveučilišne knjižnice u Splitu*, Split, 2012, 8.

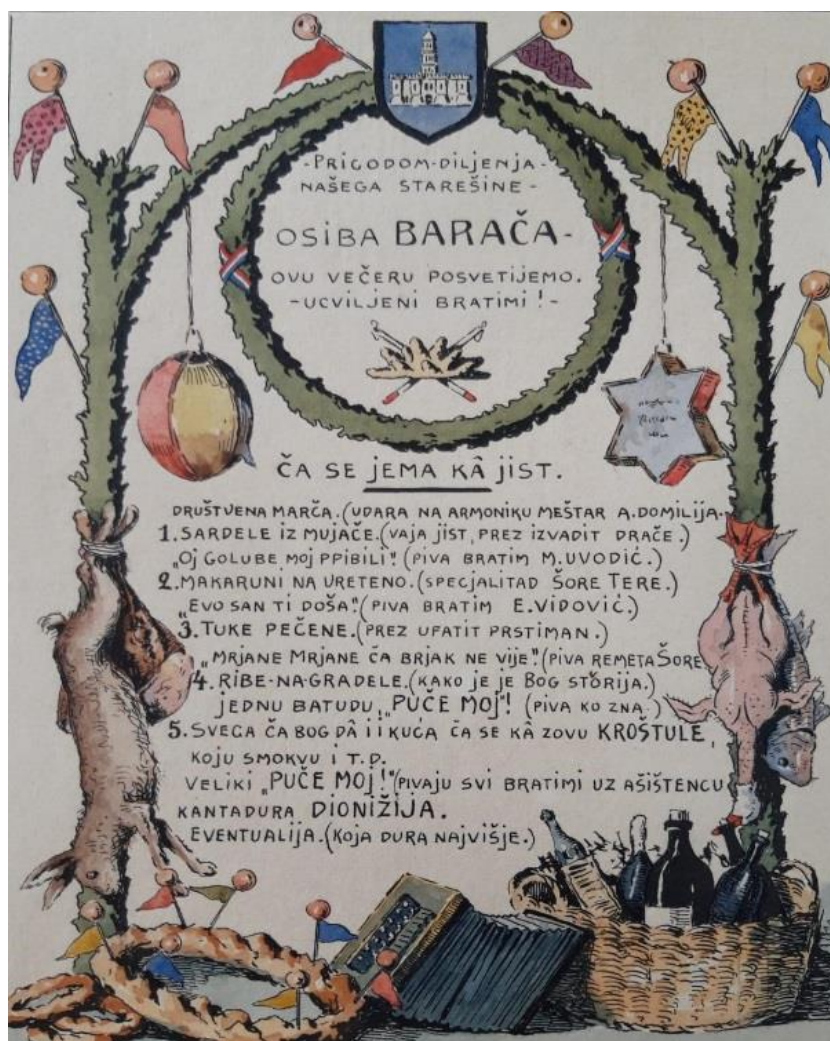
Slika 3. Baračev index sa sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, 1891. godina
(privatno vlasništvo)

Iz Zadra ga pred Prvi svjetski rat austrijske vlasti premještaju u Maribor gdje je utamničen zbog svojih žustrih političkih stavova i zagovaranja hrvatskih slobodarskih težnji. Uz Barača u pritvoru su također bili mnogi hrvatski intelektualci poput dr. Grge Anđelinovića, ing. Petra Senjanovića, prof. Petra Stefaninija koje je unatoč pritvoru podučavao francuski jezik u zamjenu za dvije cigarete *Memphis* po lekciji.

Završetkom Prvog svjetskog rata i uspostavom nove državne zajednice, profesor Barač se vraća na svoje staro radnom mjesto u Klasičnoj gimnaziji u Splitu u kojoj djeluje sve do 1927. godine kada je prisilno umirovljen kao profesor prve kategorije, četvrte grupe. Prema svjedočanstvu Juraja Guića, nekoliko godina kasnije nakon što je u ulozi osobnog vodiča kralja Aleksandra Karađorđevića prilikom njegovog posjeta Korčuli vraćen je u službu na mjesto čitača starohrvatskih natpisa u splitskom Arheološkom muzeju gdje je smatran vrhunskim poliglotom i najstručnijim vodičem uz ravnatelja ustanove don Franu Bulića.³⁴ Veliko priznanje je dobio 1938. godine kada je uz stalno mjesto u muzeju dobio posao administrativnog inspektora srednjih škola Primorske Banovine pri Ministarstvu Kulture. Iako mu ne nastavnički poziv obilježio veliki dio života paralelno se bavio i publicističkim radom. Pisao je popularnim

³⁴ Kudrjavcev, 2002., Ča je pusta Londra Split:, Split, 327.

stilom te je autor brojnih prigodnih pjesama unutar satiričnih časopisa Duje Balavac i Štandarac, najučestalije pod pseudonimima Marul, Bepo Getar, Jose de lo Geto, Getar, Barba Jozo, Jack, Džon, Meštar Bepo i Sangvinik. Ozbiljniji angažman i članke vezane uz svakodnevicu je objavljivao u Novom dobu kao i u ostalim popularnim novinama tog doba. Poznavanje velikog broja stranih jezika mu je omogućilo da još radi kao i sudski tumač pri splitskom sudu za latinski, njemački, francuski i engleski jezik.³⁵

Slika 4. Iz mape Nima Splitsa do Splitsa, 1913.
(privat. vl.)

³⁵ Morović, 1977., Josip Barač – publicist, Slobodna Dalmacija 35, 9982 (7. 5. 1977.), Split, 8.

Raznolikost njegovog znanja kao i njegov istaknuti intelekt donio mu je veliki broj priznanja i nagrada tokom njegovog života. U prvom redu su to odlikovanja Kraljevine SHS, Red Svetog Save³⁶ V. stupnja koji mu je dodijeljen 1921. godine, da bi potom također 1927. dobio isto odlikovanje samo ovaj put III. stupnja. Godine 1933. mu je dodijeljen red Nichan iftikhar, Veliki križ Rumunjske krune 1938. godine a najveće po profesoru Baraču je ono Viteza Legije časti³⁷ koju mu je dodijelila Republika Francuska 1935. godine.³⁸ Vrhunsko poznavanje francuskog jezika mu je donijelo jednu od brojnih nagrada koje je stekao tokom svoga života. Gajio je simpatije prema Francuskoj, njenom društvenom uređenju te generalno produktima i idejama Francuske revolucije što je isticao u brojnim člancima koje je objavljivao u „Novom dobu“. Najsnažniji utisak njegovih impresija Francuskom vidimo u članku iz 1933. godine u kojem ističe kako od rane mladosti osjeća privrženost svemu što je francusko i ističe stav kako je francuski narod nosilac svih ideja koje uzdržaše i uzdržavaju čovjeka i narode u ljudskom dostojanstvu.³⁹

Slika 5. Orden Viteza Legije časti (lijevo) i Veliki križ Rumunjske krune(desno)
(privatno vlasništvo)

³⁶ Odlikovanje koje se civilima dodjelivalo za zasluge u umjetnosti i znanosti

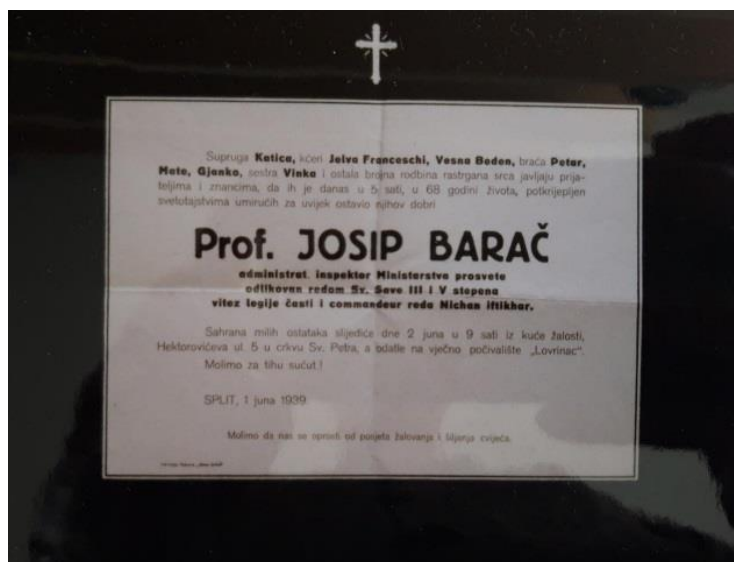
³⁷ Najviše Francusko odlikovanje koje se dodjeljivalo kao priznanje za vojne ili civilne zasluge bez obzira na pordrijetlo, vjersku pripadnost ili mjesto rođenja (domovinu) primatelja, pod uvjetom da je kandidat za odlikovanje privržen temeljnim idejama Francuske revolucije a to su sloboda, jednakost i bratsvo.

³⁸ Kovačić, Ostavština profesora Josipa Barača u zbirci starih knjigai rukopisa sveučilišne knjižnice u Splitu, 2012.Split, 9.

³⁹ Barač, Francuske uspomene jednog Splićanina, Novo doba 15, 299 (25. 12. 1933.), Split 9.

Uz pomoć inženjera Kamila Tončića, prvog ravnatelja tek osnovane Obrtničke škole, Barač prvi započinje održavati besplatni tečaj poduke francuskog jezika za učenice. Sadržaj svojih predavanja pod nazivom „Francuska predavanja“ iz 1909. godine nalazimo u njegovim rukopisima u kojima se uz zadovoljstvo održanim prvim tečajem za učenice zahvaljuje svojim polaznicama na uspješno položenom prvom stupnju tog plemenitog prosvjetiteljskog jezika.⁴⁰

Do kraja života je bio aktivan u društvenim zbivanjima njegovog Splita, najviše u ulozi vrhunskog stručnjaka koji je primao strane delegacije i s njima u ulozi turističkog vodiča tumačio brojne kulturne spomenike i antičku ostavštinu kojom općenito područje srednje Dalmacije obiluje. Upravo na jednom od takvih događanja dolazi do preranog odlaska ovog istaknutog splitskog intelektualca. Prilikom posjeta rumunjske delegacije Splitu, u posjetu je bio rumunjski ministar Petrescu, profesor Barač je u ljeto 1938. doživio prometnu nesreću od čijih je posljedica preminuo godinu dana kasnije, 1. lipnja 1939. godine. za njim je ostao veliki književni opus kao i brojne bilješke kojima je svakodnevno upunjavao svoje kartulare. Uz ožalošćenu suprugu Katicu, kćeri Jelvu Franceschi i Vesnu Beden čitavi Split mu je odao počast u vidu spuštenog stijega na Marjanu i također zgrade općine, gimnazije, gradski muzeji knjižnice su bili obavijeni zastavama s crnim florom kao znak oprostaja od jednog od simbola grada Splita tadašnjeg doba.⁴¹

Slika 6. Osmrtnica Josipa Barača 01.06.1939.

(privat. vl)

⁴⁰ Brajević, Svečana predaja odličja Legije časti, Novo doba 18, 47 (25. 2. 1935.), Split, 6.

⁴¹ Kovačić, Ostavština profesora Josipa Barača u zbirci starih knjiga i rukopisa sveučilišne knjižnice u Splitu, 2012., Split, 9.

2.1. POZIV JOSIPA BARAČA

Jednom prilikom pred kraj života Josip Barač je zapisao kako smatra svoje učenike svojom najvećom radošću koje susreće na svakom koraku i u različitim životnim situacijama. Možda najbolji uvid u činjenicu kakav je odnos Barač imao sa svojim đacima pronalazimo u zapisu dr. Paške Tomića koji se prisjeća žara i emocije koju je Barač dok bi im tumačio predavanja iz Tacita, Horacija ili Cicerona koje je izlagao s pjesničkim izražajem. Također se spominje i predavanje Horacijevih Carmina kada je došlo do obostranog izljeva emocija od profesora ali i učenika koju Tomić opisuje kao ljubazan, topli ljudski trenutak.⁴²

Slika 9. Profesor Barač (u sredini) s bivšim učenicima Klasične gimnazije
(privat. vl)

⁴² Tomić, Našem jubilarcu prof. Josipu Baraču o 40-godišnjici nastavničkog rada. *Novo Doba* 300 Split (25. 12. 1935.), 35.

Barač je bez ikakve sumnje ostavio neizbrisiv trag na brojne predratne generacije splitskih gimnazijalaca djelovavši u turbulentnim vremenima prelaska iz jednog državnog sistema u drugi, raspad Austro-Ugarske Monarhije i stvaranje Kraljevstva SHS. Svoju četrdeset godina dugu karijeru kao što je već ranije spomenuto započinje u splitskoj gimnaziji, kada je funkciju ravnatelja u prvih nekoliko godina Baračevog djelovanja obavljao don Frane Bulić. Zbog problema koje su gimnazijalci počinili po učionicama gimnazije, naime uništili su nekoliko carevih slika koje su visile u učionicama, don Frane Bulić je morao odstupiti s mjesta ravnatelja. Kao profesor klasičnih jezika i literature te stranih jezika francuskog i njemačkog, Barača se još uz Marina Rabadana, također filologa, profesora taljanskog jezika Vinka Lozinu, prirodoslovca Umberta Giromettu te povjesničara Ante Ivačića, smatralo nasljednicima don Frane Bulića.⁴³

Njegovo pedagoško djelovanje nije ostalo samo unutar klupa i zidova splitske Klasične gimnazije, prema kartularima, pisanog oblika ili iscjeći iz novina ili časopisa, koji se pohranjeni u Sveučilišnoj knjižnici u Splitu iznose nam brojna Baračeva područja interesa i djelovanja.. U prvom redu, važno je napomenuti njegovo predano učenje francuskog jezika za koje je pohađao, u periodu od pet godina, tokom praznika tečajeve u Švicarskoj i Francuskoj, tečaj se održavao u Lausanni, Grenobleu i Ženevi. Konstantno je radio na sebi, usavršavao se i spremno bacao u nove izazove. Bio je predani pratioc domaćih i stranih publikacija vezanih uz školstvo i metodologiju nastave zbog kojih je promicao jednojezičnost tekstova za učenje živih stranih jezika uz neizbježno služenje i poštivanje jezika koji se koristi u svakodnevnom životu. Informiranost novim metodama mu je pomogla da unaprijedi svoja predavanja stranih jezika pa im je pristupao na analitičko praktičnoj metodi.⁴⁴

Vrhunsko poznavanje literature i bibliografije većine stranih jezika koje je predavao uvelike mu je pomogla da sastavi brojne vježbenice kojima su se služili učenici. Na poziv don Frane Bulića, zajedno s Ivanom Kržanićem, okušao se i u arheologiji, sudjelovao u istraživanjima na Gospinom otoku 1898. godine kada je don Frane Bulić pronašao dijelove nadgrobnog natpisa hrvatske kraljice Jelene. Svojim djelom *U kolievci hrvatske povjestnice*, koju je sam Barač popunio, preradio i dovršio opisuje večeri provedene s don Franom Bulićem i Ivanom Kržanićem kao mukotrpan posao za vrijeme kojega su se ponekad osjećali nedoraslim visini zadatka, ali su ipak naposljetku uz zajedničke napore i želju za uspjehom dešifrirali ove vrijedne nalaze.⁴⁵ Žustro se kao i nebrojeno puta u svom djelovanju sukobljavao sa svojim

⁴³ Kudrjavcev, Ča je pusta Londra, 2002., Split, 430.

⁴⁴ Boršić, Josip Barač: zaslužnik Splita i Hrvatske 2018., Zagreb 60.

⁴⁵ Ivačić 1939., Ante. Prof. Josipu Baraču in memoriam. Glasnik Primorske banovine 2, 130 - 131.

suvremenicima. Zapisana je i njegova kritika članka Vatroslava Jagića, s kojim je raspravlja o ulozi i simpatijama njemačkog povjesničara i epigrafičara Theodora Mommsena. Jagić ga etiketira kako velikog ljubitelja slavenske kulture i naroda dok ga Barač opisuje osobu koju krasi pruska čvrstost i njemačka okrutnost. Također spotiče Mommsenu po njemu krivi stav vezan uz francuskog povjesničara i filologa Gastona Boissiera o kojem je Barač iznio priznato djelo „Jedan prvak humanizma i predstavnik francuskog genija“. Uz interes prema domaćoj arheologiji, piše još članak o nadgrobnim spomenicima trogirskoga katedrale kroz koje je obradio latinske nazive u originalu s hrvatskim prijevodima natpisa o Vilimu, unuku kralja Bele III., sv. Ivana Trogirskog i Mladena III. Šubića, zainteresiran je i za lokalitete van granica Hrvatske. Spominje se kako je sredinom tridesetih godina prošlog stoljeća često nabavljao nove publikacije o raznim lokalitetima najčešće preko stranih tiskovina poput London Timesa ili kataloga Britisha muzeja. Konstantno je isticao kako je potrebno na temelju stranih istraživanja primijeniti isti princip kako bi se obradila građa arhiva splitske općine. Nije skrivao oduševljenost i napore Huga Brainovića kojem je bio neizmjenjivo zahvalan za bilo kakav oblik pomoći pri traženju dokumenata unutar splitskog općinskog arhiva unutar kojega je bez Brainovićeve pomoći bilo nemoguće obraditi ili čak pronaći bilo koji predmet.⁴⁶

Obrada tematike francuske uprave u Dalmaciji je svakako bila tema kojom se Barač vrlo rado uhvatio u koštac. Objavljivao je dokumente kojim je htio osvijetliti obraz francuskom periodu u Splitu tako da je zapisao postupke francuskog zapovjednika koji je sastavio nove propraćunske mjere, osnivanje obrta i zanata te nove poljodjelske tehnike s kojima je upoznao domaće stanovništvo. Ravnica splitske katedrale, zadarski arhiv te arhiv samostana sv. Marije uz općinski arhiv Baraču poslužili kao bibliografska podloga za njegove radove, također je bio upoznat s obiteljskim arhivima koje je obrađivao u vidu očuvanja povijesnih dokumenata kao i bilježenje podataka o Splitu, Dalmaciji i njihovim intelektualcima te ih na taj način sačuvati od zuba vremena.⁴⁷

Uz spomenute arhivske građe u koje je rado zaranjao, koristio se i velikom mrežom poznanika preko kojih je često dolazio do potrebne literature vezane uz temu koju je u tom datom trenutku obrađivao. Na taj način je uspješno očuvao korespondenciju Antonia Bajamontija s Austrijskim opernim skladateljem, Franzom von Suppeom, u kojoj Bajamontija austrijanaca traži da stupina na mjesto novonastao splitskog gradskog orkestra i zbora. Uz popunjavanje kulturnjačkih pozicija u gradu bez problema pomaže i splitskim suvremenicima

⁴⁶ Barač, J. Mommsen i Sloveni Novi list 7, 7 (7. 1. 1904.) Rijeka, 1-2.

⁴⁷ ⁴⁷ Kovačić, Ostavština profesora Josipa Barača u zbirci starih knjigai rukopisa sveučilišne knjižnice u Splitu, 2012., Split, 26.

u rasvjetljavanju obiteljskih odnosa i postignuća, tako je Salvatoreu Strinu, koji je u Split došao u ulozi glazbenog učitelja, pomogao pronaći podatke o njegovom životu i djelovanju u glazbi ali i arhitekturi.

Barač se često koristio prijepisima ili je sam prepisivao dokumente koji su mu bili dostupni, u ovom slučaju obitelj je pribavila većinu mateijala iz osobne arhive. Najviše uspjeha je imao sa spisima obitelji Alberti, zbog toga što je dostupnim imao Codex Diplomaticus od Tadije Smičiklasa te notarske spise iz državnih arhiva u Splitu i Zadru te Hof und Staats arhiva u Beču. Mnogi zapisi i prijepisi koje je Barač tokom tridesetih godina ponovno ispisao su upravo tim njegovim naporom sačuvani do današnjega datuma te su upravo zbog toga sačuvani u Gradskim i Sveučilišni knjižnicama.⁴⁸

⁴⁸ Barač, Francuske uspomene jednog Splitsanina, Novo doba 15, 299 (25. 12. 1933.), Split, 9.

2.2. BARAČ U ULOZI PISCA I PREVODITELJA

Obrazovanje Josipa Barača tokom njegovog života ga je u društvu predstavljalo kao vrhunskog erudita i sa svojim kompetencijama koje se tiču poznavanja nekoliko stranih jezika omogućilo mu je da se uspješno bavi prevoditeljskim poslom. Također se profilirao kao neizostavan član delegacije koje su bile zadužene za primanje visokoprofiliranih gostiju u ulozi turističkog vodiča. Svoju karijeru turističkog vodiča započinje 1896. godine zahvaljujući dobrom poznavanju francuskog jezika, kada je u splitsku luku pristao veliki francuski parobro Senegal, na njemu su plovili Emil Bourgoeisa i poznati znanstvenik Chales Diehl. uz splitskog načelnika Ivana Mangera i don Franu Bulića, Barač ih je temeljito i edukativno proveo kroz znamenitosti Splita, Trogira i Salone.⁴⁹

Iz memoara Raymonda Pointcareea, tada u ulozi ministra poljodjelstva a kasnije je obnašao funkciju francuskog predsjednika, saznajemo anegdodu koja se odvila prilikom njegovog posjeta Splitu 1901. godine kada ga je upravo Josip Barač dočekaao i proveo po kulturnim znamenitostima. Tokom njihovog prvog susreta Barač je bio u austrijskoj uniformi, s obzirom da se slavio carev dan i svi profesori su bili obavezni nositi uniformu, tako da je na tečnom francuskom prokomentirao kako ga Pointcare zatiče u uniformi robstva. Tom izjavom vidimo zapravo koliku averziju Barač osjeća prema Austro–Ugarskoj vlasti koju smatra lišiteljem svih sloboda na koje njegov narod ima pravo.⁵⁰

Slika 12 Josip Barač na rivi (okrenut leđima) prilikom jedne od svojih tura po Splitu
(privat. vl.)

⁴⁹ Kovačić, *Ostavština profesora Josipa Barača u zbirci starih knjiga i rukopisa sveučilišne knjižnice u Splitu*, 2012., Split, 19.

⁵⁰ Poincare, 1926., *Au Service de la France: neuf ann es de souvenirs*. Tom. III. : *L' Europe sous les armes 1913*. Pariz, 363.

Po završetku Prvog svjetskog rata kroz Split prolaze brojni saveznički ratni brodovi a neki od njih se zadržavaju u Splitu i po nekoliko godina što je još jednom bila ukazana prilika Josipu Baraču da ih primi na jedan gostoljubiv način i da ostavi na njih snažan utisak. Francuske razarače Sakalave i Touareg, na čelu s admiralom Durand – Vielom, Barač je pozdravio na tečnom francuskom jeziku na opće oduševljenje okupljenih vojnika. Također valja spomenuti kako su to bili prvi francuski vojnici u Splitu nakon Napoleonovih snaga što su u Split kročile prije više od sto i osamdest godina. Ubrzo je veik broj francuske flote napustio Split, a među njima i Lacroix Valere koji je pod dojmom Splita i Baračevog vrhunski iskazanog gostoprimstva obećao prisutnima kako francuska podrška neće izostati te da se nada da će zajedničkim snagama očuvati slobode pred prijetećim talijanskim teritorijalnim apetitima.⁵¹

Slika 13. Barač u ulozi vodiča tijekom razgleda Peristila
(privatn. vl)

⁵¹ Kudrjavcev, Ča je pusta LondraSplit 2002., Split 127.

Ovim spomenutim odlascima nije završila Baračeva vodička okupiranost. On se još u nekoliko navrata kroz nadolazeće mjesece susretao s mnogobrojnim savezničkim vojnicima koji su kroz Split prolazili na povratku prema svojim domovima. Većinom su to bili ponovno i mnogo do sada spominjani francuski vojnici koji su se preko Splita vraćali sa Solunske fronte a bili su stacionirani na razaračima Tigre, Panthere i Guepard pod vodstvom admirala Douboisa i predsjednikom udruženja Solunskih ratnika Marcom Herautom.

Ovaj posjet je zapisan u domaćim tiskovinama uz veliku hvalu i oduševljenje profesorom Baračem kojeg su okarakterizirali kao duhovitog vodiča čije je spontane doskočice publika nagrađivala gromoglasnim smijehom. Admiral Dubois, kao i mnogi gosti prije njega, nije krio svoju zahvalnost i zadovoljstvo Baračevim najodabranijim formama tumačenjem istinskih ljepota kojim splitsko područje obiluje.⁵²

Nakon niza od nekoliko godine u kojima su francuske snage konstantno boravile ili prolazile kroz Split, 1905. u posjet dolazi poznati francuski arhitek Ernest Hebrard⁵³. Tokom njegovih učestalih posjeta koji su trajali do 1909. godine nastalo je djelo *Le Palais e Diocletien a Spalato* koju je napisao zajedno s Jacques Zeillerom⁵⁴ a napisali su je u kao tumač posjetiteljima arheološke izložbe koja se održavala u Dioklecijanovim termama u Rimu. Koliko su obojica spomenutih znanstvenika bili oduševljeni Baračem potvrđuje nam činjenica da su jedno od prvih izdanja knjižice s posvetom poslali kao znak zahvalnosti svome vodiču na ugodnim razgovorima tijekom njihovih susreta.⁵⁵

Posjeti francuskih i ostalih ratnih brodova su sve rijeđe dolazili u stalni posjet Splitu tako da su na druženje i obilazak Splita uz pratnju Josipa Barača došli na red puno imućniji i ugledniji gosti. Već smo spomenuli kako je Barač tečno govorio više stranih jezika, među njima i engleski jezik. godine 1924. u Split je doputovao ugledni kontraadmiral Philipp Andrews koji dobio status počasnog građanina Splita te vjernog prijatelja u Josipu Baraču s kojim je ostao u kontaktu sve do Andrewsovog umirovljenja 1930. godine. U drugoj polovici dvadesetih i na početku tridesetih godina prošlog stoljeća ostala je uobičajena pojava da se na splitskoj rivi iskrcavaju novopečeni američki multimiljarderi ili primjerice članovi visokog engleskog plemstva.⁵⁶

⁵² Kudrjavcev, Ča je pusta Londra Split:, 2002., Split 121.

⁵³ Francuski arheolog, arhitekt i urbanist (1875. -1933.)

⁵⁴ Francuski arheolog i povjesničar (1878. – 1962.)

⁵⁵ Kovačić., Ostavština profesora Josipa Barača u zbirci starih knjiga i rukopisa sveučilišne knjižnice u Splitu, ,2012. Split, 20

⁵⁶ Barač, Sir William Fisher : In memoriam. Novo doba 20, 170 (24. 7. 1937.),Split, 3.

Barač je prijateljevao s brojnim domaćim ali i stranim uglednicima tako da je jedno od takvih prijateljstava stekao u srpnju 1927. godine s britanskim arheologom Flowerom te admiralom Williamom Fisherom. Za admirala Fishera je organizirao i održao komemoraciju zajedno s misom zadušnicom u splitskoj katedrali nakon admiralove smrti dok je prijateljstvo s Flowerom iznjedrilo nova djela iz pera Josipa Barača. Flower nije krio zadovoljstvo i divljenje Baračem tako da ga je opisao kao iznimno učenu osobu punu ljubavi koja nije u stanju samo spajati pjedine ljude već čak i cijele narode.

Tako da Barač nakon što je pročitao članke iz *The Illustrated London News* i *The Times* koji su se referirali na rušenje djela arhitekta Roberta Adama piše svoj osvrt pod nazivom „Jedna umjetnička veza Splita i Londona“ u kojem ističe kako je upravo splitska Dioklecijanova palača imala utjecaj na vizuru tadašnjeg Londona.⁵⁷

Niz hvalospjeva na račun Baračevih sposobnosti nastavlja se i u nadolazećim godinama posjeta Splitu. Brojne skupine američkih i britanskih posjetitelja, su nam nepresušno vrelo impresija profesorom Baračem i njegovim duhovitim i hvale vrijednim naporima da na što bolji način i što edukativnije približi materiju svojim gostima. Prilikom posjeta Trogiru, američki povjesničar umjetnosti Bernhard Berenson se prisjeća svojih dojmova prezentacijama Josipa Barača u prvom redu se referira na kapelu Ivana Orsinija u čujem je očuvanju nekoliko godina prije sudjelovao jednim dijelom i sam njegov tadašnji vodič.⁵⁸

Važne odlike Baračevog spisateljstva su izražene u temeljitom poznavanju klasične kulture i očuvanju ljepote narodnog jezika. Od samih početaka obrazovanja okušao se u pisanju stihova što ga je u daljnjem životu odvelo do toga da je pisao brošure, eseje, epigram, domoljubne, satirične i humoristične pjesme. Stvaralački je proces za Barača bio prirodan s istančanim živim stilom a pjesnička djela su usklađena ritmički. Postoji anegdota koju prepričava njegov bivši učenik i tadašnji urednik splitskog lista „Novo doba“, Vinko Brajević, kako je Barač znao ušetati u redakciju i s nevjerojatno lakoćom s nogu znao izdiktirati čitav članak. Osim što je smatran svojevremenim kroničarem zbivanja u Splitu, također nisu prošle nezapaženo njegovi zapisi u svečanim brojevima koji su mahom izlazili za vrijeme svetkovina. Iako otvoreno ističući ljubav prema rodnom gradu, cijenjen je još više zbog toga što je nerijetko znao oštrije isticati sve mane i poroke koje je grad Split imao.⁵⁹

⁵⁷ Kovačić, , Ostavština profesora Josipa Barača u zbirci starih knjiga i rukopisa sveučilišne knjižnice u Splitu, 2012., Split, 21.

⁵⁸ Brajević, Prof. Josip Barač., *Novo doba* 22, 127 (2. 6. 1939.), 2. Split, 6.

⁵⁹ Brajević, Profesor Josip Barač, *Novo doba* 22,127 (2.6.1939.) Split, 2.

Već smo tokom prijašnjih poglavlja vidjeli raznolikost njegovog djelovanja u društvenom životu Splita isti je slučaj kada razgovaramo i o temama njegovih djela. Paleta njegovih tekstova je rasprostranjena, od rimskih klasika, kulturne povijesti Splita i okolice, arheologij, suvremenih kulturnih zbivanja, kazališno i likovno stvaralaštvo te naposljetku školstvo, urbanizam graditeljstvo i sport.⁶⁰

Kao najopipljiviju sportsku ostavštinu Josipu Baraču se pripisuje imenovanje najpoznatijeg splitskog nogometnog kluba Hajduka. Pripisuje mu se legendarna izjava prilikom susreta sa svojim bivšim učenicima kada su ga zapitali za pomoć pri odabiru imena; *"Upali ste nepozvani, bez kucanja, poput pravih Hajduka. Neka vam je to ime! Kao što znate, a to smo vas u školi učili, ta riječ označava u našem narodu, u našoj legendi, sve što je najljepše – junaštvo, čojstvo, poštenje, drugarstvo. Prkos moćnome, zaštitu slabome. Klub neka se Hajduk zove!"*⁶¹

Slika 14. Frane Matošić na čelu delegacije Hajduka polaže vijenac na Baračev grob
(privatn. vl.)

⁶⁰ Kovačić, *Ostavština profesora Josipa Barača u zbirci starih knjiga i rukopisa sveučilišne knjižnice u Splitu*, 2012., Split, 21.

⁶¹ <https://slobodnadalmacija.hr/sport/hajduk/u-hajduk-se-uclanila-i-obitelj-legendarnog-profesora-baraca-307232>

Veliku pozornost uzimaju objavljeni i neobjavljeni književno – prevoditeljski radovi koje je obrađivao s latinskog, grčkog, talijanskog, francuskog, španjolskog, engleskog, njemačkog i rumunjskog jezika. Istaknuto ćemo dva djela koja je preveo s francuskog jezika. U prvom redu prevodi 1918. godine djelo *Smrt*, belgijskog pjesnika i filozofa Mauricea Maeterlincka da bi 1920. godine preveo i Logiku srca djelo Henria Vernesa. Oba spomenuta djela su objavljena u sklopu Universalne biblioteke, a unutar Maeterlincka prevedene knjige je autor predgovora Josip Cortellazzo zahalio Josipu Baraču na trudu kojim je preveo i publici približio ovo važno djelo s konca Prvog svjetskog rata.

Preko desetljeća je objavljivao svoja djela u Pučkoj prosvjeti, većinom La fontaineove basne koje je planirao objaviti kao zasebnu knjigu. Sa španjolskog jezika je prevodio Rossaninijeve pjesme. Rossanini je bio argentinski konzul stacioniran u Splitu s kojim je dijelio ljubav prema pjesništvu kao i očaranost prirodom, arheologijom, numizmatikom i naposljetku slikarstvom. Kruna njihovog prijateljstva je Rossanijeva publikacija *Split u noći*, koja je ujedno među prvim španjolskim knjigama tiskanima u Splitu.⁶²

Pokazivao je također interes za turske dokumete i jezik Osmanskog Carstva zajedno s arapskim pismo, dokaz pronalazimo u fermanu iz prve polovice 19. stoljeća kojeg je nabavio vjerovatno iz knjižnice livanjskog veleposjednika Abdurahmana - bega Firdusa kao i djelo talijanskog orijentalista Luigija Bonellija *Elementi di grammatica turca osmanli* koje se obe čuvaju u fondue Sveučilišne knjižnice u Splitu. Zbog svoje okupiranosti vodičkim obilascima s raznim delegacijama i široki spektar prijevoda sa stranih jezika formirano je mišljenje kako smo ipak ostali lišeni književnih i znanstvenih djela od trajne vrijednosti. Ostao je žal za tim što svu svoju naobrazbu, svestranu kulturnu osviještenost i neobičan govornički dar nije posvetio prevođenju s latinskog jezika.⁶³

⁶² Brajević, 1927., Prof. Josip Barač., Novo doba 10, 81 (7. 4. 1927.), Split, 4.

⁶³ Boršić, Josip Barač: zaslužnik Splita i Hrvatske, 2018., Zagreb, 53.

Slika 15. Baračev objavljene knjige

(Iz Kataloga: Ostavština profesora Baraća, u zbirci starih knjiga i rukopisa Sveučilišne knjižnice u Splitu, Split, 2012.)

2.3. BARAČEVO DJELOVANJE U DUJI BALAVCU I ŠTANDARCU

Analizirajući Baračeva književna ostvarenja i općenito njegov doprinos splitskoj kulturnoj sceni neizostavno se osvrnuti na njegovo sudjelovanje u satiričnim časopisima Duje Balavac i Štandarac. Spomenuti časopisi su različitog formata i koncepcije, Duje Balavac je mjesečnik dok je Štandarac tjednik čija tematika naposljetku ne odudara previše jedna od drugi te su važni svjedoci zbivanja splitske i svjetske svakodnevnice s početka 20. stoljeća.

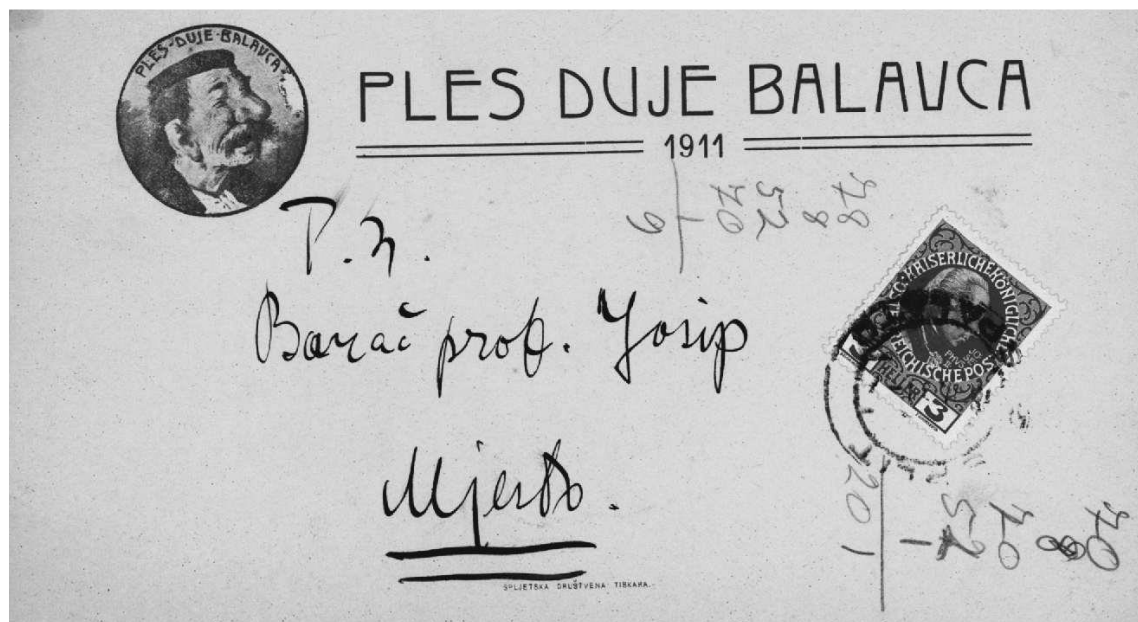
Najzaslužniji za pokretanje Duje Balavca je Ante Katunarić, splitski slikar i književnik a u satirama Duje Balavca je bio u ulozi urednika i izdavača, u prvom navratu se časopis izdaje od 1908. godine do 1912. da bi se opet vratili na scenu 1921. do 1923. godine, objavivši ukupno 33 tiskana broja. S obzirom da je 1908. održana Prva splitska umjetnička izložba, Katunariću se priključuju, uz Jospa Barača, Emanuel Vidović i Ivan Meštrović kao članovi okupljeni uz grupu Medulić dajući svoj doprinos časopisu kroz razne karikature. Već u prvom broju uredništvo Duje Balavca objavljuje prve redke iz pera profesora Barača u kojima se on odaziva njihovom usmenom pozivu na sudjelovanje u radu časopisa sljedećim riječima *Dragi Duje! čuo sam da si za mene rezervirao ustada ti ili tarom. Primani. Samo te molim, da rezerviraš ono drugo za Maloga Straška.*⁶⁴ Odmah u sljedećem broju Barač piše kratku pjesmu za časopis u kojoj se predstavlja cijenjenom čitateljstvu pa kroz nekoliko šaljivih redaka opisuje sebe i svoje djelovanje : *Da mi slava ovako ne zuji, danas, virujtemi. nebi bi u „Duji“... a kritik san o stila velika ; ja san pisnik činin koledare.profešur san franeeskog jazika...*⁶⁵ Izvornim splitskim govorom svog vremena Barač mijenja stilove svog izlaganja tokom godina, ponekada su to pjesme, ponekad kratak osvrt na neku važnije događanje a ponekad je njegov doprinos bio u tome što su ga spominjali ostali autori u kontekstu pojedinih događanja. Tako da u prvoj fazi objavljivanja Duje Balavca do 1912. godine ima običaj u rubrici kratke misli objavljivati dosjetljive izreke koje su se najčešće nalazile, postavljene decentno, između reklama kojima je časopis obilovao.

⁶⁴ Barač, Duje Balavac, god. 1., br. 1. (07.02. 1908.) 1.

⁶⁵ Barač, Duje Balavac, god.1, br. 2. (03.03.1908.) 6.

Iz Lipnju 1908 godine tako imamo citat: *Teško je započeti, ali je mučno dovršiti,*⁶⁶ dok iste godine u srpnju objavljuje *Ogromno bi se manje gluposti napravilo, kad nebi bilo onih, koji žanje uzimlju odgovornost*⁶⁷ i *Impotencija je najveća nesreća, Šta može zadesiti čovjeka; jer ga natjera, da uradi i najveće gluposti.*⁶⁸ Ovim citatima je često kritizirao djelovanja općinskih vijeća na njihovim nedovršenim poslovima oko uređenja splitske infrastrukture većinom vezano uz izgradnju zgrade gradske biblioteke koju je smatrao prijeko potrebnom. U daljnim objavama Duje Balavca često ga, vjerovatno Katunarić, u rubrici *Dujini Riflešjuni* spominje na u nadi da će takve prozivke uroditi neki dovitljivim i brzim odgovorom koji su bili tipični za Barača. Prvu etapu Duje Balavca, Barač zaokružuje člankom uz prigodnu pjesmu u čast nedavno preminulog dr. Vicka Mihaljevića: *..Evo sam Ti, vedri moj susjede Vicko Mihaljeviću, ubrao zelen – listak iz Tvoje bašće, da ga položim na Tvoj grobni kamen, prijatelju i družu..... Neka Te s našim uzdahom doprati do tužnog Sustjepana.....zajednička ljubav za procvat i sreću Splita našeg, za kojim je tvoja duša, čak i u časovima hladne zaboravi, iskreno čeznula.*⁶⁹

Zanimljivo je kako je upravo zbog toga što su on i potonji zajedno živjeli u getu tokom svog života, ovaj put se nije potisao klasičnim nadimkom *Marul* već je iskoristio svoj drugi pseudonim *Bepo Ghetar*.

Slika 16. Baračeva pozivnica za ples Duje Balavca iz 1911. godine

(Iz Kataloga: Ostavština profesora Barača, u zbirci starih knjiga i rukopisa Sveučilišne knjižnice u Splitu, Split, 2012.)

⁶⁶ Barač, Duje Balavac, god. 1., br. 5. (16.06. 1908.) 2.

⁶⁷ Barač, 1908., Duje Balavac god 1., br 6. (srpanj 1908.) 15.

⁶⁸ Barač, 1908., Duje Balavac god 1., br 6. (srpanj 1908.)2.

⁶⁹ Barač, Duje Balavac, god. 4., br. 9. (srpanj 1911.) 5.

Često su se autori međusobno zadirkivali i jedan drugo slagali šale tako da su 1921. godine u dva broja izašli članci gdje Barač i dr. Uroš Desnica⁷⁰ raspravljaju o nestalom Baračevom kišobranu. U kolovozu 1921. godine Barač zapisuje : ... *Ja san ima ima lunbrelu o'svile. Stavi san je blizu meštra File. Ma u to je bila kiša stala. A mene je stisla mala bala..... Ti si sadac misto prisednika, na tebe je red i pulitika,....I termin ti o'tri dana dajen:sad mi išči, di je stvar zapela, pa mi kaži... di mi je lunbrela?.*⁷¹ Termin od tri dana nije ispoštovan i što je bilo s kišobranom nije jasno ali je dr. Desnica u studenom 1921. godie odgovorio orofesoru Baraču : *Radi vaše lumbrele o svile, po sven Splitu potrage su bile, I ja san sam po Splita obaša, Ma lumbrele nidir nisan naša. ... a sad Van moj Marule javjan, Da istragu dajnju obustavjan.*⁷² Vjerovatno forma iz Baračevog opusa kojom smo se do sada najčešće susretali su posveta splitskim intelektualcima i zaslužnicima povodom njihovih jubileja. U istom broju iz studenog 1922. godine su jubileji Baračevog velikog prijatelja i kolege don Frane Bulića kojemu je posvetio sljedeće stihove ...*doklen bude grada Splita, U noć i po danu, SPLICANI će širom svita Slavit Don Franu...*⁷³ i Anti Bajamontiju kojeg je također ovjekovječio kroz sljedeće: *Pedeset si godin tuka stine, Zgradi „našeg“ lista, Pa Te nisu nakaze ni mine makle s časnog mista.... Nek se skua najdu svi prvaci, S novinarske pjac, S parlamenta šefi i junaci : Sviman da' ćeš štrace.*⁷⁴ Baračevo djelovanje u Duji Balavcu je zaključeno u veljači 1922. godine kada na naslovnoj strani objavljuje pjesmu *Faun*, povodom izvedbe djelo Claudea Debussyja *Poslijepodne jednog fauna* koje se održalo u splitskom kazalištu.

Više od desetljeća nakon što je s novinarske scene sišao Duje Balavac na nju u veljači 1935. godine stupa novi satirični časopis *Štandarac – listić za vistu i šalu*, autora Ljube Prijatelja. U njemu je Barač imao zapaženiju ulogu jer se kroz četiri godine što je sudjelovao u radu lista imao uz kratke pjesme također kolumne u više dijelova koje bi pretežito zauzimale prvih nekoliko stranica lista. Publici Štandarca se predstavio pjesmom gdje ponovno kritizira nepostojeće strukturalne planove za razvoj i napredak Splita : *Nad mosorom će sunce sjat, za marjanom sjest, O naš split je uvik zadnji, Bio bit će jest.*⁷⁵ Ostatak 1935. godine su obilježile kratke mislim po uzoru na one u Duji Balavcu i prvi od ciklusa kolumno u pet nastavak s naslovom *Vječnom tovaru* gdje kroz humorističan ton formira satiru koju će nastaviti sljedeće četiri godine kroz različite teme.

⁷⁰ Potpredsjednik Dalmatinske vlade

⁷¹ Barač, Duje Balavac, god. 6. Br. 1. (kolovoz 1921.) 8.

⁷² Barač, 1921., Duje Balavac, god. 6. Br. 4. (studen 1921.) 2.

⁷³ Barač, Duje Balavac, god. 6. Br. 4 (studen 1921.) 1.

⁷⁴ Barač, Duje Balavac, god. 6. Br. 4. (studen 1921.) 6.

⁷⁵ Barač, Štandarac, god. 1., br. 2., (10.03.1935.) 3.

Neizostavni su i Baračevi kratki osvrti kroz mudre izreke koje su praksi još iz vremena kad je objavljivao članke u Duji Balavcu. U njima vidimo svu Baračevu inteligenciju i mudrost;

*Nada – čovjek bez nade je ili čovjek bez srčanosti ili bezumne hrabrosti, jače od ikoje zvijeri*⁷⁶

*Sloboda – Da budeš slobodan, treba da se osjećaš slobodnim*⁷⁷

Sreća – tko uživa u mladosti, tomu ostaje za starost samo – nesreća

Životna borba – Naš je život borba – bilo sa svojim, bilo s tuđim glupostima

*Spoznaja – Upoznati čovjeka često – izgubiti ga*⁷⁸

Najveći dio njegovog djelovanja su zauzimala serije članaka koje bi pisao u 5 do 6 volumena na početnim stranicama lista. Već je spomenuto kako je prva od serija nazvana Vječitom Tovarom a nakon nje su uslijedile Bugarije koje su izlazile u Štandardu od kraja lipnja do prvog tjedna 1937. godine. Kroz tih nekoliko tjedana Barač se opet obrušava na promijenjene prioritete stanovnika Splita, nerad je zamijenio marljivost splitskog težaka a samim tim i infrastruktura grada je po njemu kaskala za nadolazećim interesom sveprisutnijih turista.

Svojevrsan nastavak Bugarija je ciklus Marulove Apologije,⁷⁹ koje su izlazile svaki tjedan od početka kolovoza pa do prvog tjedna 1937. godine, i Splitski običaji⁸⁰, tiskani su od sredine Rujna do sredine listopada iste godine. Ovaj se put Barač svojim riječima obraća čitateljima na jedan mekši umiljatiji način pri čemu djeluje kako nakon Vječitog Tovara i Bugarija pruža svojim sugrađanima ruku pomirenja. S obzirom na status i obrazovanje koje je Barač imao možemo zaključiti kako nakon pustih kritika na red je došla i nostalgičnost pisca za minulim vremenima, tradicijom i običajima koje je grad njegovao.⁸¹

Nakon takozvane pomirbe sa svojim gradom i njegovim stanovnicima, Barač se u svojim kolumnama okreće na seriju tekstova Ex Oriente Lux, od Rujna do kraja listopada 1937. godine, u kojima otvoreno i oštro kritizira japanski militarizam koji u svom punom jeku sije strah i teror po Dalekom Istoku. Njegovi tekstovi nisu prošli nezapaženo nego je čak u dva navrata dobio pisma iz Tokija koja su također objavljena u Štandardu u kojima ga pozivaju na

⁷⁶ Barač, Štandardac, god. 4., br. 14., (03.04.1938.), 3.

⁷⁷ Barač, Štandardac, god. 4., br. 6., (6.02.1938.) 1,

⁷⁸ Barač, Štandardac, god 4, br. 8., (20.02.1938.) 5.

⁷⁹ Barač, Štandardac, god.3., br. 31. – 36. (01.08. – 05.09. 1937.)2., 3.,3., 3., 4., 4.

⁸⁰ Barač, Štandardac, god.3., br. 37. – 41. (12.09. – 101.10. 1937.) 3., 3., 3., 3., 3.

⁸¹ Barač, Štandardac, god.3., br. 27. – 30. (04.07. – 25.07.1937.) 1., 6., 3., 4.

blaži pristup temi na račun poznavanja i njihovog druženja u Splitu inače će u protivnom biti primorani intervenirati kod njegove vlade.⁸² Pratio je zbivanja diljem svijeta tako da u Štandacu nalazimo i uratke potpisane pod pseudonimom Jose De Lo Geto u kojima se osvrnuo na stanje i događanja vezana uz Španjolski građanski ratte je na tu temu napisao tri pjesme *Bilbao je pao*⁸³ *te Španija, Liga, Italija*⁸⁴ i *Bogata Španija*⁸⁵

Od velikog su značaja njegovi tekstovi i pjesme u kojima je pisao svoje zahvale koje je pisao u svibnju kada bi se u Splitu slavio dan Svetog Dujma tako da 1936. godine zapisuje *Sveti Dujme, Tebi čast i slava, Namin zdravja, radi puna kesa, Vikovita čuvaj naša Prava i blagoslov svaki sa Nebesa!*⁸⁶ Godine 1937. pred Sudamju uočava kako se Split više nije onakav kakvim ga pamti te kako stare običaje mijenjaju novi: *Starci neće da se miču, Mladi prazno i blesavo kliču, Običaji novi se pokreću, Al na Tvoju ne gledaju sreću. Smiluj nams se, Dujme, u nevolji, Nek se opet Tvoja čast ispolji, Nek nam se Split ponovno probudi, Nek nas minu ovi dani ljudi.*⁸⁷ Sljedeću se godinu obrušava s više kritike prema teškim vremenima u kojima se Split nalazio tako da u članku opisuje uzaludan trud i borbu svetog Dujme da zaštiti građane Splita. Zapisao je sljedeće stihove: *...A bidan braniš uzaludu, svoju dicu tamašnu, koja za drugog krv bi s grla dla, a na Križ bi svoje raspinjala. Za to gre nan naopako gradu, Nije dobro ni staru ni maldu, Nit je srićan Manuš ni Točani, Ni grajani niti Varošani..... nek sigurnost, mir i srića vlada, I nek svak se bojen žitku nada! Sveti Dujme, Diko našeg Splita, Čast Ti budi s kraja na kraj svita!*⁸⁸ Poslanicu sv. Duji 1939. godine je zanimljiva zbog toga što ju je napisao 22. ožujka⁸⁹ iste godine te je posao redakciji da se objavi na sam blagdan. Nju je iskoristio da bi se na jedan način oprostio od splitskih velikana koji su proteklih godina napustili Split jednom zauvijek a s obzirom da se te godina još uvijek oporavljao od teške automobilske nesreće, zapisao je sljedeće: *Redom gredu naši velikani, pokoj duši našem Don Frani...Eto pustija si Trunbića da pojde, prin vrimena u nebo nek dojde----- Eto našeg Bidnog Giromette! Na izdaju smt nan ga prismete!*⁹⁰ Svakako njegove serije religioznih članak i pjesmica su objavljivane u travnju 1938. i 1939. godine na Uskrs kad bi se s nekoliko prigodnih stihova nadovezao na želje i pozdrave redakcije Štandarca.

⁸² Barač, Štandarac, god. 3, br. 37. – 41., (24.10. – 05.12.1937.) 3., 3., 3., 3., 3.

⁸³ Barač, Štandarac, god 3. Br. 27., (04.07.1937.) 2.

⁸⁴ Barač, Štandarac, god. 3., br.42, (17.10.1937.) 4.

⁸⁵ Barač, Štandarac, god. 3. Br. 28. (11.07.1937.) 1.

⁸⁶ Barač, Štandarac, br. 65 (07.05.1936.) 2.

⁸⁷ Barač, Štandarac, god. 3, br. 19. (07. – 09.05. 1937.) 1.

⁸⁸ Barač, Štandarac, god4, br 19. (08.05.1938.) 1.

⁸⁹ Barač redakciji šalje sve što je do tog datuma napisao za Štandarac jer je iša u Zagreb na liječenje od posljedica automobilske nesreće godinu ranije

⁹⁰ Barač, Štandarac, god 5. Br. 19., (07.05.1939.) 2.

2.4. BARAČ KAO ZAČETNIK SPLITSKOG KNJIŽNIČARSTVA

Često se navode Baračeve zasluge za utemeljenje splitske Gradske biblioteke razlog tomu je nesumnjiva bibliofilska narav koju je Barač posjedovao. Iz njegovih rukopisa naslovljenih *Francuska predavanja* vidimo kako je prilikom njegovog studija u Grazu, jedan od njegovih kolega iskoristivši nesmtrenost Baračeve majke iz njegovo posjeda otuđio oko 400 naslova. Unutar kartulara *Bibliografija* prikupio je isječke i rukopisne bilješke brojnih izdanja različite tematike vezane uz književnost, arheologiju, lingvistiku i botaniku. Bio je upoznat s djelima Mirka Breyera i njegov katalog *Sudslavishe Rara und Rarissima: Eine Empfindsame Bibliophile Exkursion* u kojemu su se našla brojna djela hrvatskih pisaca poput Marka Marulića, Petra Hektorovića, Hanibala Lucića i Fausta Vrančića. Uz navedene publikacije imao je i *Knjižnicu Gajevu – ogled bibliogafskih studija*, djelo Velimira Gaja kojom se potvrđuje sistematičnost knjižnice koju je gradio.⁹¹

Utjecao je na formiranje bogatog fonda knjižnice Obrtničke škole koju je vodio zajedno s Dušanom Mangerom te također s obzirom da je predavao u Klasičnoj gimnaziji vjerovatno je aktivno sudjelovao i u formiranju njihove biblioteke. Nisu mu bile strane niti knjižnice Graza i Beča a onu u Lausanni opisuje kao bogatu riznicu knjiga, slika, i kipova. Barač već od 1903. godine konstantno donira brojne rijetke naslove Gradske biblioteke, uključujući i vrijedne knjige koje mu je ostavio pokojni brat Ante Barač. Tako da je lako kostatirati kako je Barač od samih začetaka bio velika podrška Dušanu Mangeru i Hrvoju Moroviću u naporima da naprave pristojnu biblioteku kakvu su smatrali da Split treba imati. Svoje spomenuto prijateljstvo s britanskim admiralom Andrewsom, te preko jugoslavenskog ambasadora u New Yorku dr. Antom Tresić – Pavičićem, je pokušao iskoristiti da priskrbi financije za izgradnju nove zgrade Gradske biblioteke pošto apel Gradske biblioteke usmjeren na Carnegie institut za međunarodni mir i financijsku pomoć nije bio uspješan. Nažalost su ovi napori na kraju neslavno završili bez financijske injekcije koja je bila prijeko potrebna.⁹²

⁹¹ Škrobica, Vanja, , *Sto godina Škole likovnih umjetnosti i sto godina njezine knjižnice*, 2007., Zagreb, 189-190.

⁹² Kovačić, *Ostavština profesora Josipa Barača u zbirci starih knjiga i rukopisa sveučilišne knjižnice u Splitu*, 2012., Split, 29.

Slika braće Barač se nalazila, uz još nekolicinu donatora, u dvorani za primanje Gradske knjižnice pri čemu možemo zaključiti kako Manger nije tratio prilike da se oda počast svima zaslužnima za obogaćivanje fondusa biblioteke. Imamo na uvid kratku korespondenciju između Baračeve supruge Katicice i Dušana Mangera u kojim Manger ne šteti epitetima hvale prema naporima Josipa Barača te Katičin odgovor uz posljednju veliku donaciju nekih stotinjak knjiga i najvažnije od svega devedeset kartulara u kojima se nalazilo sve vezano uz povijesni i politički život Splita. Također Gospođa Barač poklanja knjižnici Baračev portret koji je naslikao Stipan Baković a danas se nalazi u Muzeju grada Splita.⁹³

Slika 17. Baračevi kartulari

(Iz Kataloga: Ostavština profesora Barača, u zbirci starih knjiga i rukopisa Sveučilišne knjižnice u Splitu, Split, 2012.)

⁹³ Brajević, Prof. Josip Barač., *Novo doba* 10, 81 (7. 4. 1927.) Split, 4.

Prikupljanje izvornih isječaka iz novina ili njihov prijepis je bila uobičajena procedura tadašnjih znanstvenika koji su na takav način gradili svoj privatni maleni arhiv kronike događanja na različitim poljima kulture i umjetnosti bilo domaće ili strane rasprostranjenosti. Baračev sistem izrade kartulara je posebno zanimljiv, koristio se starim tiskovinama, brošurama, novinama i bilježnicama. Najčešće bi to sve povezao malo debljim komadom konca ili ljepljom na koji bi oblikovao blok uvezan u polutvrde kartonske korice na koje bi napisao naslov ili sadržaj tog kartulara. Posebno su zanimljiv članci ili isječci koji su ubačeni u male džepove koje je izradio ljepljenjem nekoliko listova te bi u njih znao spremi neke važnije originalne dokumente. Sadržaj spomenutih kartulara varira po tematici od samostalnih Baračevih djela do tuđih članaka uz pokoji rukom napisani komentar sa strane s tim da im je zajedničko što su numerirani te imaju sadržaj na predlistu ili zalistu kojima je Barač nadodao ime autora i naslov članka. Iako su kartulari bibliografski obrađeni zbog toga što ih je Barač sistematski sakupljao te uvijek uvrštavao koncizne bibliografske navode u slučaju kartulara je to više iznimka nego način rada, naime sakupljeni podaci su mu više koristili kao pomoć u njegovim predavanjima ili vođenjima delegacija po lokalitetima. S obzirom na razinu informiranosti i ugled koji je uživao među žiteljima Splita ali i došljaka koji su posjećivali splitsko područje možemo zaključiti kako je Barač uz domaći tisak često svoje interese nadopunjavao i iz stranih medija. Često je Barač uz sistematično vođenje i formiranje svoje osobne biblioteke sudjelovao kao urednik u brojnim publikacijama kako bi po njegovim riječima širim masama približio naviku i kulturu čitanja jer je to po njemu bio jedini pravi izvor kulture. Postoje zapisi u kojima poziva građane svih društvenih slojeva da mu se pridruže i podrže njihove napore kupnjom barem dva sveska publikacije koje su izdali u sklopu Pučke biblioteke. Nadalje iz Baračeve korespondencije s inženjerom Senjanovićem vidimo još jedan od problema kojima se susretao Barač pri izdavanju svojih djela. Naime u pismu Barač moli Senjanovića za pomoć pri prodaja tiskane Peristilske krize jer troškove podnio sam Barač a kod izdavača u Splitu nije imao sreće tako da mora koristiti svoja poznanstva da bi povratio investiran novac.⁹⁴ Današnja zbirka rukopisa i kartulara koja je zaprimljena u arhiv knjižnice 1939. godine je s vremenom razdvojena te su rukopisi pohranjeni na Odjelu knjiga a kartulari na odjelu specijalnih zbirki u Sveučilišnoj knjižnici u Splitu.

⁹⁴ Kovačić, Ostavština profesora Josipa Barača u zbirci starih knjiga i rukopisa sveučilišne knjižnice u Splitu, 2012., Split, 31.

3. POPIS BARAČEVIH RADOVA⁹⁵

- Luka Botić i njegov značaj. // Narod (Split) 10, 68-70 (5., 8. i 12. 9. 1893.), 1, 2.
- Spomenica tridesetgodisnjice smrti hrvatskoga pjesnika Luke Botića Splječanina (1830. - 1863.). / izdao Josip Barač., Zagreb: Tisak Dioničke tiskare, 1893.
- Jedna znamenita hrvatska inštitucija. (Godišnja skupština hrv. starinarskog društva "Bihaća" u Splitu. // Novi list 7, 5 (5.1.1904.). 1.
- Mommsen i Sloveni (Odgovor prof. V. Jagiću). // Novi list (Rijeka) 7, 7 (7. 1. 1904.), 1- 2.
- Šta ćemo sa socijalistima u Dalmaciji. // Novi list (Rijeka) 7, 11, 19 i 27 (11., 19. i 27. 1. 1904.), 1.
- Hrvatske kolonije u Italiji: Smilje i bosilje po jezičnoj bašci. Split : Brzotiskom Narodne tiskare, 1904.
- Živoj vodi / Josip Barač. Split : Narodna tiskara, 1904.
- Gospodaru Splita. [Split] : [?], 1905.
- "Bihać", hrvatsko društvo za istraživanje domaće povjesti u Splitu. Iskopine kod župne crkve sv. Petra na Gornjemu Muću, kod sv. Mihovila u Ninu i u Klapavicama između Grla i Dugopolja. // Prosvjeta (Zagreb) 14, 21 (1906.), 680 ;Savremenik (Zagreb) 10, 379, 380 (1906.) ; Crvena Hrvatska 16, 44 (1906.), 3-4 ; Hrvatska rieč 2, 45 (1906.), 3 ; Hrvatski dnevnik 1, 244 (1906.), 6 ; Hrvatsko pravo 12, 3279 (1906), 3; Hrvatstvo (Zagreb) 3, 244 (1906.) ; Narodne novine 72, 244 (1906.), 2 ; Narodni list 45, 85 (1906.) ; Osvit 9, 83 (1906.), 3.
- Hrvatski Dom u Splitu : (Od inženira Tončića). // Narodni list 45, 44 (31. 5. 1906.), 1.
- Bihać hrvatsko društvo za istraživanje domaće povjesti u Spljetu. // Srđ 5, 2 (31. 5. 1906.), 98.
- Kržanić, Ivan ; Josip Barač. U kolievci hrvatske povjestnice. Zagreb : „Bihać“ hrvatsko društvo za iztraživanje domaće povjesti u prvom deceniju njegova opstanka, 1907. (Zagreb : Tisak Antuna Scholza, 1907.).
- Zeiller, Jacques. Preveo: J. Barač. Kod Ilirskih Slavena : liturgički konflikt i vjerska kriza. // Velebit 1, 33, 35-37 (10., 12 - 14. 3. 1908.), 1, 2.

⁹⁵ Kovačić, Ostavština profesora Josipa Barača u zbirci starih knjiga i rukopisa sveučilišne knjižnice u Splitu, 2012., Split, 42. – 44.

- Virgil Meneghello-Dinčić. // Narodni list 46, 33 (25. 4. 1907.), 1.
- O njegovanju pjevanja i muzike u srednjim školama [I - III ? dio]. // Velebit 1, 182-184 (16.-18. 9. 1908.), 1.
- Pajacu. // Hrvatska riječ (Šibenik) 5, 311 (3. 2. 1909.), 3.
- Proslav prigodom desetgodišnjice hrvatskog diletanskog kazališnog društva u Splitu. Split : Narodna tiskara, [1910.].
- Sini zoro. // Izvještaj C. k. velike realke u Splitu (1909./1910.). Split : Brzotiskom Narodne tiskare, 1910. Str. 23.
- Francusko djelo o Dioklecianovoj Palači. // Sloboda 7, 55 (12. 7. 1911.), 2.
- Biser na Jadranu Bačvice. // Preporod 2, 8 (kolovoz 1911.), 125, 126
- Dr. V. Lozovina. Talijanska vježbenica za srednje škole i druga slična učilišta [I i II dio]. // Narodni list 50, 81 i 82 (11. i 14.10. 1911.), 1 ; 1.
- Najnovija evolucija žute rase. // Preporod 2, 11 (prosinac 1911.), 187-189.
- Dr. Jakša Račić i njegov sanatorij. Split : Preporod, 1912.
- Prolog prigodom svečane predstave priredjene od Diletanske družine Hrv.[atskog] kazal.[išnog] društva u korist "Crvenog križa Balkanskih država" u Općinskom kazalištu u Splitu dne 20. oktobra 1912. Split : Brzotiskom Narodne tiskare, 1912.
- Meneghello Dinčićeva izložba u Splitu. // Preporod 3, 6 (lipanj 1912.), 98.
- Prva afirmacija splitske diletantske družine. // Preporod 3, 6 (lipanj 1912.), 98, 99.
- Poljepšavanje grada Splita pred sto i pet godin. // Sloboda (Split) 8, 59, 60 (20. i 24. 7. 1912.), 1, 2 ; 2.
- Braća Karamazovi. // Preporod 3, 11 (listopad 1912.), 182-185.
- Prigodom 67. godišnjice vladanja Njeg. C. K. Veličanstva Frana Josipa Prvoga / složio Josip Baraè za svečanu akademiju C. K. velike gimnazije i C. K. preparandije u Zadru na 2. XII. 1915. U Zadru : Knjižara E. pl. Schoenfeld, [1915.] (Zadar : Tiskara Schoenfeld & co.).
- Mihovio Zavadlal : C. k. dvorski savjetnik i pokrajinski školski nadzornik. // Program C. k. velike gimnazije u Zadru (1915/1916.). Str. 9-14.
- Francuzki zarobljenici u Splitu. // Narodni list 57, 57 (28. 11. 1918.), 2.
- Maeterlinck, Maurice. Smrt / prijevod s franc. J. Barač. Split : [Knjižara Vinka Jurića], 1918. (Universalna biblioteka ; sv. 9-18).
- [Predgovor]. // Splitski ratni soneti (Gladni soneti) / [Ante Katunarić]. Split : Knjižara Vinka Jurića, 1918. Str. [3]-6.

- Grad budućnosti. // Život : list dalmatinskih demokrata 1, 2 (5. 12. 1919.), 2.
- Vernes, Hendri. Logika srca / prijevod s franc. J. Barač. Split : [Knjižara Vinka Jurića], 1920. (Universalna biblioteka ; sv. 25.).
- Sentina reipublicae. Split : Splitska Društvena tiskara, 1920.
- Split svomu Trumbiću. Split : Brzotiskom Narodne tiskare, [1920.]
- Jugoslaveni, na Jadran!. // Nova otadžbina : organ Saveza dobrovoljaca SHS 46, 47 (1921.), [?].
- Pogled u istoriju grada Splita. // Novo doba 4, 194 (27. 8. 1921.), 5, 6.
- Za don Frane Bulića jubilej. // Duje Balavac 4 (11. 1921.), 1.
- Pravda o magarčevoj sjeni. // Grom 3, 5, 6 (11. i 25. 3. 1922.), 1, 2.
- Senzacionalna rasprava u podzemnom svijetu. // Novi list (Split) 3, 478 (14. 8. 1922.), 2.
- Jedan argetinski pjesnik u Splitu. A. B. Rossani : Nada. Ritmos. Split Jugoeslavia 1927. // Novo doba 10, 148 (30. 6. 1927.), 2, 7.
- Na Uvodićevoj Izložbi [I i] II dio. // Novo doba 10, 240, 241 (14., 15. 10. 1927.), 2,7 i 2.
- Splitski almanah za godinu 1925. - 26. - Split 1927. Hrvatska štamparija // Novo doba 10, 262 (10. 11. 1927.), 2.
- Josip Tončić 16. XI. 1847. - 16. XI. 1927. // Novo doba 10, 267 (16. 11. 1927.), 3, 4.
- „Puče moj“ u Splitu. // Novo doba 10, 81 (5. 4. 1928.), 2.
- Uskrs. // Novo doba 10, 83 (7. 4. 1928.), 1, 2.
- Sudbina Mladena Šubića III kneza Bribirskoga. // Novo doba 10, 326 (24. 12. 1928.), 17-19.
- [Predgovor]. // Tijardović, Ivo [za glasovir i violinu udesio]. O pastiri ... : Božićna pjesma. U sej vrime godišta ... dalmatinska Božićna pjesma. Split : [vlast. nakl.], 1928. (Split : Narodna tiskara, 1928.).
- Aleluja!. // Novo doba 12, 88 (30. 3. 1929.), 1.
- Rasvjeta i ulice u Splitu pred sto i pedeset [petnaest] godina. // Novo doba 12, 88 (30. 3. 1929.), 5, 6.
- Peristilska kriza : (Odlomak iz Marulove „Splitijade“). Split : [vlast. nakl.], [1929.]. (Split : Splitska Društvena tiskara E. Desman, [1929.]).
- Jedan splitski gradjevni problem. // Obzor 81, 47 (27. 2. 1930.), 5.
- U Veliki Petak. // Novo doba 13, 91 (18. 4. 1930.), 2.

- Vergilijev bimilenij : svojim bivšim učenicima klasične gimnazije. // Novo doba 13, 92 (19. 4. 1930.), 17, 18.
- Slikar Ante Šupuk. // Novo doba 13, 207 (6. 9. 1930.), 4. 43
- Jedan originalni splitski brijač-spisatelj. Adamo Zagatto Barbieri. // Novo doba 14, 298 (24. 12. 1931.), 33, 34.
- Grande Mortalis Aevi Spatium. // Novo doba 15, 72 (26. 3. 1932.), 17-19.
- Sofoklov „Kralj Edip“ : pred sutrašnju premijeru u našem kazalištu. // Novo doba 15, 86 (13. 4. 1932.), 2,3.
- Naša narodna umjetnost. // Ženski pokret 13, 4 (15. 4. 1932.), 62-63.
- Fra Toma Slovinac : Dalmatinac iz Vrane. // Novo doba 15, 298 (24. 12. 1932.), 23, 24.
- Zadnji fišeci protiv splitskoj gimnaziji [1880.]. // Jadranska pošta 8, 298 (24. - 26. 12. 1932.), 9.
- Jedan kulturni jubilej 50. sveska arheološkog „Vjesnika“. // Novo doba 16, 38 (15. 2. 1933.), 2-3.
- Rad Arheološkog muzeja u Splitu. Mihovil Abramić // Novo doba 16, 59 (11. 3. 1933.),1-2.
- Jedan prvak humanizma i predstavnik francuskog genija Gaston Boissier. // Novo doba 15, 89 (16. 4. 1933.), 6-8.
- Francuske uspomene jednog Splitsanina. // Novo doba 15, 299 (25. 12. 1933.), 9.
- Ime grada Splita i rad prof. Antuna Mayera. // Novo doba 17, 77 (31. 3. 1934.), 7, 8.
- Splitsanin kompozitor Fr.[anjo] Suppé. // Novo doba 17, 303 (25. 12. 1934.), 15, 16.
- Crne slutnje Vergila Marona. // Novo doba 18, 94 (21. 4. 1935.), 4.
- Iz dnevnika starog Splitsanina. // Jadranski dnevnik 2, 130, 132, 134, 135, 137, 139, 142, 143, 145, 148, 150 (4., 6., 8., 11., 13., 15., 19., 21., 24., 27., 29. 6. 1935.), 7. Osiguranje duhana i Privredno-gospodarska zadruga. 2, 163 (15. 7. 1935.) ; Radikalna posla. 2, 165 (17. 7. 1935.) ; Korupcija. 2, 170 (23. 7. 1935.) ; Splitsanistika. 2, 186 (10. 8. 1935.), 11. ; Sušak i Split. 2, 189 (14. 8. 1935.), 7. ; Jadranski specijaliteti. 2, 192 (17. 8. 1935.), 7. ; Zaštita zemljoradničkih dugova. 2, 196 (22.8. 1935.), 7. ; Javni radovi. 2, 202 (29. 8. 1935.), 7. ; Splitsko kazališno pitanje. 2, 204 (31. 8. 1935.), 11. ; Naši narodni predstavnici. 2, 209, (7. 9. 1935.), 11. ; Ministarstvo za pomorstvo. 2, 215 (14. 9. 1935.), 11. ; Prilozi za rješavanje hrvatskog pitanja. 2, 221 (21. 9. 1935.), 9. ; Raspodjela kredita za javne radove. 2, 227 (28. 9. 1935.), 11. ; Redukcija plaća

ili redukcija činovnika. 2, 233 (5. 10. 1935.), 11. ; Lijepe beogradske dame. 2, 239 (12. 10. 1935.), 11. ; Gradnja monumentalne poštanske zgrade u Splitu. 2, 245 (19. 10. 1935.), 10. ; Problem naših opæina. 2, 251 (26. 10. 1935.), 10. ; Stare metode. 2, 256 (2. 11. 1935.), 12. ; Pasivnost Dalmacije. 2, 268, 294 (16. i 23. 11. 1935.), 9. ; Naše brodarstvo i pomorstvo. 2, 306 (7. 12. 1935.), 11. ; Tutti frutti. 2, 318 (21. 12. 1935.), 10.

- Bimilenij Kvinta Horaca Flaka. // Novo doba 18, 300 (25. 12. 1935.), 5-7.
- Jedna umjetnička veza između Splita i Londona. // Novo doba 19, 26 (1. 2. 1936.), 9, 10, 14.
- Hajdemo u Horaca ... : Mojim učenicima. // Novo doba 19, 86 (12. 4. 1936.), 15-17.
- Iz dnevnika starog Splićanina. // Jadranski dnevnik: Novo zlatno doba Splita. 3, 109 (9. 5. 1936.), 9. ; Kupalište „Bačvice“ - sramota Splita. 3, 120 (23. 5. 1936.), 11. ; „Jeli potrebno Beogradu moderno pristanište - Da li su Split i hrvatski krajevi zanemareni“. 3, 126 (30. 5. 1936.), 10. ; Splitska „monumentalna“ èesma. 3, 131 (6. 6. 1936.), 11. ; S koca i s konopca. 3, 136 (13. 6. 1936.), 11. ; Nova velika splitska obala. 3, 142 (20. 6. 1936.), 11. ; Kanal Vukovar - Šanac. 3, 243 (17. 10. 1936.), 9.
- U splitskom Panteonu : Nad grobom Marka Velikoga. // Novo doba 19, 301 (25. 12. 1936.), 21.
- Splićanin u Dubrovniku. // Novo doba 20, 37 (13. 2. 1937.), 9, 10.
- Jubilej Kerubina Šegvića. // Novo doba 20, 49 (27. 2. 1937.), 2.
- Naš car Dioklecijan. // Novo doba 20, 73, 77 (28. 3. i 3. 4. 1937.), 15, 16 ; 9.
- Gradnja Gradske biblioteke. // Duje Brbljavac 1 (7. 5. 1937.), 3.
- *Sir William Fisher : in memoriam. // Novo doba 20, 170 (24. 7. 1937.), 3.
- Bimilenij cara Augusta. // Novo doba 20, 298 (25. 12. 1937.), 21, 22.
- Tončić, Kamilo ; [Josip Barač]. Dioklecijanova palača = The Palace of Diocletian = Palais de Dioclétien = Diokletianpalast. Split : [Etnografski muzej, 1937.]. (Ljubljana : Jugoslavanska tiskarna, [1937.]).
- Prilikom otkrića Kružićeve ploče. // Novo doba 21, 224 (24. 9. 1938.), 5.
- Jedan značajan jubilej : Inž. Kamil Tončić. // Novo doba 21, 257 (3. 11. 1938.), 2, 3.
- Tri nadgrobna natpisa trogirске katedrale. // Novo doba 21, 300 (25. 12. 1938.), 23-24.
- Na Sudamiju. // Štandarac 5, 19 (7. 5. 1939.), 22.

ZAKLJUČAK

Život i djelo Josipa Barača je široka tema upravo zbog njegovog raznolikog obujma djelovanja u životu Splita s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Kroz ovaj rad približena su i proširena znanja o njegovoj umiješanosti u intelektualni život Splita bilo kroz obrazovanje mladih ili njegov spisateljski opus. Napravljen je presjek njegovih najzanimljivijih djela u kojima se doticao kroz humoresku na svakodnevnicu svojih sugrađana ali nerijetko je na meti njegovog pera bila tematika zbivanja u svijetu, bilo da govorimo o događanjima u Europi ili na Dalekom Istoku. Svakako da je ostalo još dosta prostora da se uz obrađene teme njegovog djelovanja u satiričnim časopisima *Duje Balavac* i *Štandarac*, opširnije pozabavi s njegovim doprinosom hrvatskom novinarstvu kroz tiskovina *Novo doba* i *Jadranski dnevnik*. Osim što je zadužio grad Split zbog svog eruditskog načina života kroz neumorno prikupljanje domaćih i stranih publikacija, također je doprinijeo i zanimanju turističkih vodiča koji bi svakako kao osnovnu literaturu imati Baračeve bilješke i skice kojima je za svoju osobnu uporabu ukratko sažimao informacije o antičkoj ostavštini Splita i Salone. Veliku pomoć u potpunom razumijevanju genija Josipa Barača bi donio pronalazak spominjano dnevnika kojeg je Barač navodno vodio od studentskih dana, ne samo zbog razumijevanja vremena u kojem je živio, radio i stvarao već zbog osobnih bilješka koje smo pronalazi i u njegovim kartularima.

U Josipu Baraču, Split svakako ima još jednu ljudsku veličini koju je potrebno pod hitno izvući iz mraka zaborava i pridodati mu zasluge koje je i više nego priskrbio svom imenu, bilo u vidu imenovanja gradske ili Sveučilišne knjižnice njegovim imenom ili na primjeru nogometnog kluba Hajduka iz Splita koji je njegovu sliku stavio na zid uz osnivače kluba. Potrebno se također uroniti u njegove osobne zapise uz brojne isječke koje je prikupljano i pogledati rješenja koja nudi za infrastrukturu grada koja su u ovo suvremeno vrijeme aktualno još od njegovog doba, problem gradske trajektne luke i autobusnog kolodvora.

BIBLIOGRAFIJA

1. Barač Josip, *Spomenica tridesetgodišnjice smrti hrvatskoga pjesnika Luke Botića Splječanina (1830. - 1863.)*, : Tisak Dioničke tiskare, Zagreb, 1893.
2. Barač, 1908., Duje Balavac god 1., br 6. (srpanj 1908.)
3. Barač, 1908., Duje Balavac god 1., br 6. (srpanj 1908.)
4. Barač, 1921., Duje Balavac, god.6. Br.4. (studeni 1921.)
5. Barač, Duje Balavac, god. 1., br. 5. (16.06. 1908.)
6. Barač, Duje Balavac, god. 4., br. 9. (srpanj 1911.)
7. Barač, Duje Balavac, god. 6. Br. 1.(kolovoz 1921.)
8. Barač, Duje Balavac, god. 6. Br. 4. (studeni 1921.)
9. Barač, Duje Balavac, god. 6. Br.4 (studeni 1921.)
10. Barač, Josip Štandarac, god. 4., br. 14., (03.04.1938.),
11. Barač, Josip, Duje Balavac, god.1, br. 2. (03.03.1908.)
12. Barač, Josip, Štandarac, god 3. Br. 27., (04.07.1937.)
13. Barač, Josip, Štandarac, god 5. Br. 19., (07.05.1939.)
14. Barač, Josip, Štandarac, god. 3, br. 37. – 41., (24.10. – 05.12.1937.)
15. Barač, Josip, Štandarac, god. 3. Br. 28. (11.07.1937.)
16. Barač, Josip, Štandarac, god. 4., br. 6., (6.02.1938.)
17. Barač, Josip, Štandarac, god.3., br. 37. – 41. (12.09. – 10.10. 1937.)
18. Barač, Josip, Štandarac, god4, br 19. (08.05.1938.)
19. Barač, Josip, *Francuske uspomene jednog Splićanina*, Novo doba 15, 299 (25. 12. 1933.), Split
20. Barač, Josip, *Hrvatske kolonije u Italiji : Smilje i bosilje po jezičnoj bašči*. : Brzotiskom Narodne tiskare, Split, 1904.
21. Barač, Josip, *Mommsen i Sloveni (Odgovor prof. V. Jagiću)*, Novi list, 7, 7 (7. 1. 1904.) Rijeka,
22. Barač, Josip, *Sir William Fisher : in memoriam*. Novo doba 20, 170 (24. 7. 1937.), Split,
23. Barač, Josip, *Splitski kažiput*, Općinsko upraviteljstvo, Split, 1913.
24. Barač, Josip, Štandarac, br. 65 (07.05.1936.)
25. Barač, Josip, Štandarac, god 1, br.2. , (10.03.1935.)
26. Barač, Josip, Štandarac, god 4, br. 8., (20.02.1938.)

27. Barač, Josip, Štandarac, god. 3., br.42, (17.10.1937.)
28. Barač, Josip, Štandarac, god.3., br. 27. – 30. (04.07. – 25.07.1937.)
29. Barač, Josip, Štandarac, god.3., br. 31. – 36. (01.08. – 05.09. 1937.)
30. Barač, Josip, *U splitskom Panteonu : Nad grobom Marka Velikoga*, Novo doba 18, 301 (25. 12. 1936.), Split,
31. Barač, Josip, Duje Balavac, god. 1., br. 1. (07.02. 1908.)
32. Barač, Josip, Štandarac, god. 3, br. 19. (07. – 09.05. 1937.)
33. Boršić, Marijan, *Josip Barač : zaslužnik Splita i Hrvatske*, Zagreb, Irma & Irma, 2018.
34. Brajević, Vinko, *Prof. Josip Barač*, Novo doba 10,47 (25. 2. 1935.), Split,
35. Brajević, Vinko, *Profesor Josip Barač*, Novo doba 22, 127 (2. 6. 1939.), Split,
36. Brajević, Vinko, *Svečana predaja odličja Legije časti*, Novo doba 18, 47 (25. 2. 1935.), Split,
37. Bulić, Vinka. *Poslanica pjesniku blagih bisera voda ...* Novo doba 116 (20. 5. 1932.), Split
38. Ivačić, Ante. *Prof. Josipu Baraču in memoriam*, Glasnik Primorske banovine 2, 1939.
39. Jakir, Aleksandar, *Dalmacija u međuratnom razdoblju 1918.-1941.*, Leykam international, Zagreb 2018.
40. Jelaska, Ante, *Tijardović, Ivo. Sjećanje na život i vrijeme (3). Zarobljenici muzike*, Nedjeljna Dalmacija 13, 649 (16. 10. 1983.), Split
41. Josip Barač, *Sitna povjest Spljeta*, Split, 1919.
42. Kasalo, Branko, *Splitski gradonačelnici 1882.-1918.*, Kulturna baština br. 44, Split 2018.,
43. Kečkemet, Duško, *Prošlost Splita*, Split, Marjan tisak, 2002.
44. Kovačić, Mihaela, *Ostavština profesora Josipa Barača u zbirci starih knjiga i rukopisa sveučilišne knjižnice u Splitu*, Split, 2012.
45. Kudrjavcev, Anatolij, *Ča je pusta Londra ...* . Split : Marjan tisak, 2002.
46. Kuzmanić, Bruno ; Nepo Kuzmanić, *Dao ime „Hajduku“ . Splitske obitelji 1848-1870*. Slobodna Dalmacija 48, 14533 Split (17. 5. 1991.),
47. Marušić Davidović, Filip, *Poslanica prof. Josipu Baraču*, Novo doba 15, 96, Split (25. 4. 1932.)
48. Morović, Hrvoje, *Josip Barač publicist*, Slobodna Dalmacija 35, 9982 Split (7. 5. 1977.),
49. Novak, Grga, *Prošlost Dalmacije*, Zagreb, Golden marketing, 2002.
50. Piplović, Stanko. *Inženjer Dane Matošić*, Kulturna baština , 2009.

51. Poincaré, Raymond. *Au Service de la France : neuf ann es de souvenirs. Tom. III. : L' Europe sous les armes 1913*. Paris, 1926.
52. Škrobica, Vanja, *Sto godina Škole likovnih umjetnosti i sto godina njezine knjižnice*, Školski vjesnik, Zagreb, 2007.
53. Tomić, Paško. *Našem jubilarcu prof. Josipu Baraču o 40-godišnjici nastavnčkog rada*, Novo Doba 300 Split (25. 12. 1935.),
54. Trogrlić, Marko – Šetić, Nevio, *Dalmacija i Istra u 19. st.*, Leykam international, Zagreb 2015.,
55. Zdravka Jelaska Marijan, *Grad i ljudi - Split 1918.-1941.*: Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2009.

POPIS SLIKA

- Slika 1. Portret Josipa Barača
- Slika 2. Obiteljska kuća u kojoj je Barač proveo djetinjstvo
- Slika 3. Baračev index
- Slika 5. Orden Viteza Legije časti i Veliki križ Rumunjske krune
- Slika 6. Baračeva osmrtnica
- Slika 7. Narodni trg, oko 1900. godine
- Slika 8. Prokurative, oko 1900. godine
- Slika 9. Profesor Barač s bivšim učenicima Klasične gimnazije
- Slika 10. *Spomenica tridesetogodišnjice smrti hrvatskoga pjesnika Luke Botića Splječanina (1830. -1863.).*
- Slika 11. *Splitski kažiput*
- Slika 12. Barač na rivi prilikom jedne od svojih tura po Splitu
- Slika 13. Barač u razgleda Peristila
- Slika 14. Frane Matošić na čelu delegacije Hajduka polaže vijenac na Baračev grob
- Slika 15. Baračev objavljene knjige
- Slika 16. Baračeva pozivnica za ples Duje Balavca iz 1911. godine
- Slika 17. Baračevi kartulari

SAŽETAK

Josip Barač je rođen 31. kolovoza 1871. godine u Splitu gdje završava osnovnu i srednju školu prije polaska na studije u Zagreb, Beč i Graz. Nakon što je diplomirao klasične jezike, latinski i grčki, predavao je u Klasičnoj gimnaziji u Splitu te jedan kratak perio u gimnaziji u Zadru. Zbog svojih političkih uvjerenja tokom Prvog svjetskog rata biva zatvoren u Mariboru s nekolicinom hrvatskih intelektualaca. Piše *Spomenicu tridesetogodišnje smrti hrvatskog pjesnika Luke Botića Splječanina (1830. – 1863.)* od čijih je prihoda financirano vraćanje pjesnikovih kostiju iz Đakova u Split koja je samo jedna u nizu njegovih spisateljskih ostvarenja. Bavio se i prevoditeljskim poslovima te je bio uvaženi sudski tumač. Tokom svoga života nije mu nedostajalo zanimacija, tako da je svoje znanje stranih jezika i dobar rad s ljudi kapitalizirao kao turistički vodič po antičkim lokalitetima u Splitu i Saloni. Za svoj predan rad nagrađivan je nekoliko puta, dodijeljena mu je Red Svetog Save V. i III. stupnja, Veliki križ Rumunjske krune, orden reda Nichan iftikhar te orden Viteza Legije Časti. Njegovo djelovanje u spisateljskom životu grada Splita je obilježeno pod pseudonimom Marul i Bepo Getar. Spomenuti psudonimi su bili neizostavni u raznim novinama poput Novog Doba, Jadranskog dnevnika, satiričnih i humorističnih časopisa Duje Balavca i Štandarca. Neumorno sakupljanje ranih novinskih isječaka i članaka mu je pred kraj života ostavilo opciju da napokon udari temelje splitskom knjižničarstvu čijoj se borbu pridružio konstantno pokušavajući im priskrbiti potrebne financije da napokon izgrade adekvatnu zgradu. Bio je aktivan i u sportskom životu grada Splita, tako da mu se pripusje titula kuma ajvećeg nogometnog kluba u Splitu Hajduka, te je uz nogomet bio pokrovitelj drugih raznih drugih sportova. Godine 1939. je preminuo u Splitu nakon godine dana nuspješnog oporavka od automobilske nesreće koja ga je zahvatila na putu prema Trogiru. Na dan Baračeve sahrane Zastava na Marjanu je bila spuštena na pola koplja a sve škole, muzeji, knjižnice i zgrade gradske uprave su bile ovijene crnim zastavama.

ABSTRACT

Josip Barač was born on August 31, 1871 in Split, where he finished primary and secondary school before going to study in Zagreb, Vienna and Graz. After graduating in classical languages, Latin and Greek, he taught at the Classical Gymnasium in Split and one short period at the Gymnasium in Zadar. Due to his political beliefs, during the First World War he was imprisoned in Maribor with several Croatian intellectuals. He wrote *Spomenicu tridesetogodišnje smrti hrvatskog pjesnika Luke Botića Splječanina (1830. – 1863.)*, whose income financed the return of the poet's bones from Đakovo to Split, which is only one in a series of his literary achievements. He also worked as a translator and was a respected court interpreter. During his life he did not lack occupations, so he capitalized on his knowledge of foreign languages and good work with people as a tourist guide to ancient sites of Split and Salona. For his dedicated work he was awarded several times, he was awarded the Order of St. Sava V. and III. degree, the Grand Cross of the Romanian Crown, the Order of Nichan iftikhar and the Order of the Knight of the Legion of Honor. His work in the literary life of the city of Split is marked under the pseudonyms Marul and Bepo Getar. The mentioned pseudonyms were indispensable in various newspapers such as *Novo Doba*, *Jadranski dnevnik*, satirical and humorous magazines *Duje Balavac* and *Štandarac*. Towards the end of his life, his tireless collection of early newspaper clippings and articles left him with the option of finally laying the foundations for the Split librarianship, whose struggle he constantly joined in trying to provide them with the necessary finances to finally build an adequate building. He was also active in the sports life of the city of Split, so he was awarded the title of godfather of the biggest football club in Split, Hajduk, and in addition to football, he was a patron of other various other sports. In 1939, he died in Split after a year of unsuccessful recovery from a car accident that hit him on the way to Trogir. On the day of Barač funeral, the Flag on Marjan was lowered to half-mast and all schools, museums, libraries and city administration buildings were wrapped in black flags.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____ Rudolf Maretić _____, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja _magistra edukacije Povijesti i Povijesti umjetnost_____, izjavljujem da je ovaj završni/diplomski rad rezultat isključivo mogega rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i literatura. Izjavljujem da ni jedan dio završnoga/diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, stoga ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnoga/diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, ____25.09.2020._____

Potpis

**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOGA/DIPLOMSKOGA RADA (PODCRTAJTE
ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOGA FAKULTETA
U SPLITU**

Student/Studentica: Rudolf Maretić

Naslov rada: Josip Barač

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: Povijest

Vrsta rada: diplomski rad

Mentor/Mentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): izv. Prof. dr. sc- Mladenko Domazet

Sumentor/Sumentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime):

Članovi Povjerenstva (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): prof. dr. sc. Marko Trogrlić;
doc.dr..sc. Marko Rimac

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanoga završnoga/diplomskoga rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice potpuno odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

a) u otvorenom pristupu

b) dostupan studentima i djelatnicima FFST-a

c) dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6 mjeseci / 12 mjeseci / 24 mjeseca (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

(zaokružite odgovarajuće)

U slučaju potrebe (dodatnoga) ograničavanja pristupa Vašemu ocjenskomu radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnomu tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: Split, 25.09.2020.

Potpis studenta/studentice: